

ANITKABİR

YIL 19 • Sayı: 72

OCAK 2019 DERGİSİ

“Erkeklere ilk nasihati, ilk terbiyeyi veren ve onun üzerinde ilk analık nüfuz ve tesirini tesis eden, kadındır.”

Mustafa Kemal ATATÜRK

(Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 89)

“Kadın ve erkek bilim ve bilgiyi aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla donanmak mecburiyetindedir. İslâm ve Türk tarihi tetkik edilirse görülür ki, bugün kendimizi bin türlü kayıtlarla bağlı zannettiğimiz şeyler yoktur. Türk sosyal hayatında kadınlar, bilim ve bilgi yönünden ve diğer hususlarda erkeklerden asla geri kalmamışlardır; belki daha ileri gitmişlerdir.”

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C: II., s. 86.

ANITKABİR DERGİSİ
YIL:19 SAYI:72 OCAK 2019

Atatürkçü dünya görüşünü yaymak ve
Anıtkabir'i tanıtmak amacıyla üç ayda bir yayımlanır.

ANITKABİR DERNEĞİ Adına İmtiyaz sahibi
E. Tuğgeneral Şadi ÖNER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER

Yayın Kurulu
E. Tuğg. Şadi ÖNER
Prof. Dr. Seçil Karal AKGÜN
Prof. Dr. Bige SÜKAN
Prof. Dr. Lütfü ÇAKMAKÇI
Prof. Dr. Birsen GÖKÇE
Prof. Dr. Oğuz AYTEPE
E. Tuğg. M. Tefik BEDÜK
Yrd. Doç. Dr. Ali GÜLER
Dr. Fatih ÖZKURT
Güneş MÜFTÜOĞLU
Bora ÖNCÜ

Dergiyi Yayına Hazırlayan
Mustafa DOĞAN

Yönetim Yeri
Turgut Reis Caddesi
Arzu Apt. No:3/5
Tandoğan / ANKARA
Tell: 0 (312) 213 16 58
Faks: 0 (312) 222 72 06
e-posta: anitder@ttmail.com

Anıtkabir Komutanlığı
0 (312) 231 18 61
0 (312) 231 52 80

Dergide yayımlanan yazılar, yazarların düşünceleridir.
Gönderilen yazılar, basılsın veya basılmasın iade edilmez.
Anıtkabir derneği veya Anıtkabir Komutanlığı sorumlu tutulamaz.
Dergimiz Basın Ahlak Yasalarına uymayı taahhüt eder.

Yıllık Abonelik Bedeli 12 TL.
Yayın Türü: Süreli-Yayın
Basım Tarihi / Yeri: OCAK 2019 / ANKARA

Yapım
Yorum Basın Yayın Sanayi Ltd. Şti.
Başkent Organize Sanayi Bölgesi
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı no:12
Malıköy Sincan 06909 Ankara / Türkiye
Tel: 0 (312) 395 21 12 Faks: 0 (312) 394 11 09
info@yorummatbaa.com
www.yorummatbaa.com

İÇİNDEKİLER

- 2** Sunuş
- 3** Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler
- 10** Dr. Ali GÜLER, Nutuk'u Kimler Dinledi? Yankıları Nasıl Oldu
- 14** Prof. Dr. Oğuz AYTEPE, Anıtkabir'in İnşasına Köy Enstitülülerin Katkısı
- 17** Deniz KURT, Atatürk'ün Vefatının Dünya Kamuoyu Önündeki Etkileri
- 27** Prof. Dr. Özdemir NUTKU ile Tiyatro Üzerine Söyleşi
- 33** Şerafettin GÜÇ, Toros Dağlarında Atatürk'ümün İzleri
- 36** Ord. Prof. Enver Ziya KARAL, Atatürk ve Kadın Sorunu
- 41** Atatürk ve Çocuk
- 43** Etkinlikler
- 51** Objektife Takılanlar
- 53** Mutluluklarını Atatürk'le Paylaşanlar
- 56** Anıtkabir Dergisi'nde Yayımlanacak Yazılarla İlgili Esaslar

ANITKABİR DERGİSİ ABONELİĞİ

Anıtkabir Dergisine abone olmak isteyenlerin; yıllık (4 sayı için) 12 TL'lik abone ücretini aşağıdaki hesap numaralarından birine yatırmaları ve telefon numaraları dâhil adreslerini tarafımıza bildirmeleri gerekmektedir.

Tell: 0 (312) 213 16 58

E-posta: anitder@ttmail.com bilgi@anitkabir.com

ANITKABİR DERNEĞİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

POSTA ÇEKİ HESAP NO: 604 61 34

TÜRKİYE İŞ BANKASI BEŞEVLER IBAN NO: TR 05 0006 4000 0014 2190 9090 90

Değerli Okurlar,

2000 yılından başlayarak, sizlerden aldığımız güçle yayımladığımız dergimizi sizlerin beğenisine sunmaktan onur duymaktayız. Dergimizin 19'uncu yılı, bize yeni bir yıla daha girdiğimizi gösteriyor. Bu nedenle 2019 yılının bütün ulusumuza ve okurlarımıza sağlık, mutluluk ve refah getirmesini diliyorum.

Bir önceki sayımızda, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı ve Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu büyük önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıldönümü olan 10 Kasım'da sevgi seli beklediğimizi belirtmiştik; Bu önemli günlerde ve Ekim-Kasım aylarında tanık olduğumuz, Türk Milletinden, Atasına olan sevginin hiçbir biçimde durdurulamayacağı ve her geçen gün bu sevginin artarak devam edeceğini görmek bizi daha da mutlu etti.

68'inci sayımızda belirttiğimiz ve 2018 yılında Anıtkabir Komutanlığına yapmayı tasarladığımız projeleri yaklaşık 1.450.000 TL harcama yaparak gerçekleştirdik. Bu projeler; Atatürk'ün otomobillerinin restorasyonu, erbaş ve erlere sivil ve iş kıyafeti alımı, tören alanı taş silimi, dış kuşak yağmur oluklarının onarımı, engelli araçları şarj istasyonu yapımı, görme engelliler için braille alfabesi ile broşür basımı, Anıtkabir kütüphanesine kitap alımı, bayrak alımı, yol ve trafik levhalarının yenilenmesi, kargo ve kuru temizleme gereksinimlerinin karşılanması, önemli günlerde tören alanının çiçeklerle süslenmesi yapılan projelerin bir bölümünü oluşturmaktadır.

Anıtkabir Komutanlığının gereksinimlerinin karşılanmasının yanı sıra, bu yıl da, Anıtkabir'i görmemiş yaklaşık 1.500 öğrencinin, Anıtkabir ve Atatürk ile buluşmasını gerçekleştirmeye, gelen istekler doğrultusunda değişik illerdeki okullara kitap, poster, CD, bayrak, takvim ve çeşitli armağanlar gönderimine devam edilmiştir.

Özellikle Engelliler Haftasında, Anıtkabir'i ziyaret hayali kuran Nazilli Güzelköy Özel Eğitim İş Uygulama Merkezinden 10 çocuğumuz, öğretmenleri ile birlikte, Ankara'da Derneğimizce konuk edilmiş ve hayallerinin gerçekleşmesine yardımcı olunmuştur. Onlarla birlikte geçirilen zaman bizlere de büyük bir moral vermiştir. Bu çalışmada emeği geçen başta Okul Müdürü Ali İhsan ŞAHİN ve Aslı TUNÇYÜREK olmak üzere tüm emeği geçenlere teşekkür ederiz.

2019 yılı planlarımız Ocak 2019 ayı içerisinde yapılacak ve sizlerle bir sonraki sayıda paylaşılacaktır.

Bu sayımızda yer alan önemli ve ilginç konulardaki makale ve yazılarımızı beğenilerinize sunar, dergimizin geliştirilmesi ve sizlere daha layık duruma getirilmesi için her zaman önerilerinizi ve katkılarınızı beklediğimizi bir kez daha anımsatır, gelecek sayımızda görüşmek umidiyle saygılar sunarım.

Şadi ÖNER

(E) Tuğgeneral Anıtkabir Derneği Başkanı

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

13.10.2018 ANKARA'NIN BAŞKENT OLUŞUNUN 95. YILI NEDENİYLE
ANKARA VALİSİ VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

[illegible]

İrcan TOPRAK
Ankara Salisi

October 10th, 2001

At a time of important anniversaries, when Romania and Turkey celebrate 60 years of diplomatic relations and Romania is marking the centenary of the Great Union, we look back with fondness upon the life and work of the great chairman of Turkey's Ministry of Foreign Affairs. His role as the father of the Turkish nation and architect of the new Republic, his supranational achievements and his role as a reformer and leader and our belief in equal opportunities between men and women, between a true respect for our own traditions and for the further strengthening of the Romania-Turkey friendly ties.

Yahya Yildirim
Prime Minister of Romania
Yahya

Victoria Dănilă
Prime-Minister of Romania
1945

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

29.10.2018 CUMHURİYETİN KURULUŞUNUN 95. YILDÖNÜMÜ NEDENİYLE
CUMHURBAŞKANI SN. RECEP TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk,

Cumhuriyetimizin 95'inci yıldönümünde Türk Milletini temsilen büyük bir gurur ve heyecanla manevi huzurunuza geliyoruz.
Bu vesileyle size ve silah arkadaşlarınıza başta olmak üzere tüm gazileri minnet ve saygıyla anıyoruz.
Bugün Cumhuriyetimizin 95'inci yıl dönümü münasabıyla en prestijli ve en değerli anıtların bulunduğu Anıtkabir'i ziyaret ediyoruz.
Ekonomik hedefler alan yolları açarak, yegün başta bu dönümde gerçekleştirdiğimiz bu tarihi atılım, Türkiye'nin gücünün kanıtıdır.
95'inci yıldönümü için en büyük simgelerdir.
Ruhunuz şad olsun!

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

07.11.2018 EMNİYET GENEL MÜDÜRÜ VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk,

07.11.2018

Emniyet Teşkilatı olarak devletin istikbalini 95'inci yıl kutlarken manevi huzurunuza başta olmak üzere tüm gazileri minnet ve saygıyla anıyoruz.
"En büyük eserimiz" dediğiniz Cumhuriyet toprakları, istiklalimizi koruyan askerlerimizin ve milletimizin geleceği için en büyük simgelerdir. Bu günlerde Anıtkabir'i ziyaret ediyoruz.
Türk Polis Teşkilatı, devletin güvenliği ve huzuru için en büyük simgelerdir. Cumhuriyetimizin açtığı yolda yürüyen askerlerimizin ve milletimizin geleceği için en büyük simgelerdir.
Türk Milleti ile birlikte bütün dünya görüşümüzün birliği, birliği ve birliğiyle birliktir.
95'inci yıldönümü münasabıyla en prestijli ve en değerli anıtların bulunduğu Anıtkabir'i ziyaret ediyoruz.
Ekonomik hedefler alan yolları açarak, yegün başta bu dönümde gerçekleştirdiğimiz bu tarihi atılım, Türkiye'nin gücünün kanıtıdır.
95'inci yıldönümü için en büyük simgelerdir.
Ruhunuz şad olsun!

Emniyet Genel Müdürü
Cemal Üstündağ

10.11.2018 10 KASIM NEDENİYLE CUMHURBAŞKANI
SN. RECEP TAYYİP ERDOĞAN VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Aziz Atatürk,

Cumhuriyetimizin ilanının 93'üncü yıldış
nımarak Türk Milletini tenisinden büyük bir gu
ru ve heyecanla manevi huzurunuza çağırız.
Bu vesileyle size ve silah arkadaşlarınıza bay
ta olmak üzere tüm gazilerimize saygıyla vız etti
yor, vefatlarınıza Allah'tan rahmet diliyoruz.
Bugün Cumhuriyetimizin 93'üncü yıl dönü
münü dünyanın en prestijli projelerinden olan
İstanbul'daki yeni havalimanımızın açılışına ya
parak kullanıyoruz.
Ekonomimizi hızlı akan sıldırımları geçen
lastığı bir dönemeleğe gelecekteki değişim bu tari
hi acağı. Tüküye ve gücümüzü hara n ilgilim,
93'üncü yıldış büyük başarıların da bu simbolesiz.
Rahimuz, gail olsun!

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

14.11.2018 ASELSAN YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Ulu Önder Atatürk,

ASELSAN Mİleti olarak kuruluşuma
nın 43'üncü yılını kutladığımız bu günde
gururla yadecek huzurlarınızdayız.
Kuruluşun günden bugüne ASELSAN
kürresel pazarlarda yerallığı değerler ile
süratini izletir. İlerlemesini koruyan,
stratejik bir orantı olarak günün ağırlığını,
cevre ve insana duyulan bir mülki sorumluluğu
firmamı olarak varlığını sürdürmekte olduğunu
2023 hedeflerine ulaşması amacıyla çalışmalarında
omün ailemleri ile etmektedir.

Kahraman ordumuzun ve Milletimizin
ASELSAN'ı almak için ilerlettiğini
teknoloji geleceğimize, Bilim ve fen neredi
ise oradan ilerleyeceğiz ve her ulus kişinin
konuşma konuşacağız. Bilim ve fen için
kaygı ve çare olacak. İlerleyeceğiz ama ilkimiz
dünmüştür.

Rahimuz, gail olsun.

Prof. Dr. Haluk GÖRGÜN
ASELSAN MİS
Kurucu Başkanı ve Genel Müdür

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

**20.11.2018 ZİRAAT BANKASI YÖNETİM KURULU BAŞKAN VEKİLİ
VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET**

Yazıcı Atan,

İlhanın en küçük ve en zeki singeli olarak
yer alan Erat Zankas en 15. kuzey ülkesinde
hükümetinde olmanın gurur duyulmasıdır.

İlhanın yalnızca ekonomik kalkınmasında değil,
ayrı zamanda sosyal, kültürel, yasal ve diğer
alanlarda Erat Zankas, geçmişte olduğu gibi
bugün de hükümetin en büyük yardımcısı
ve en değerli üyesidir.

Ast hükümetinde Erat Zankas çalışıyor.

Devletler de olsun.

Yusuf DAĞCAN
Ziraat Bankası
Yabancı Kurum Başkan Vekili

[illegible]

22.11.2018 ROKETSAN YÖNETİM KURULU BAŞKANI VE
BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

Anıtkabir'i Ziyaret Eden Resmi Heyetler

05.12.2018 AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANI VE BERABERİNDEKİLERDEN OLUŞAN HEYET

NUTUK’U KİMLER DİNLEDİ? YANKILARI NASIL OLDU?

Dr. Ali GÜLER (*)

Giriş

1927 yılının 15-23 Ekim tarihleri arasında İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi binasının büyük salonunda CHP İkinci Büyük Kurultayı toplanmıştı. Nutuk burada verilmiştir. Atatürk, uykusuz ve yorucu geçen günler boyunca büyük emekler vererek hazırladığı Büyük Nutuk’u, bu kongrede, 15 Ekim 1927 Cumartesi günü saat 10.00’den başlayarak 20 Ekim Perşembe gününe kadar 6 gün boyunca; her gün 6 saat, toplam 36 saat 31 dakika aralıksız okumuştur. Atatürk, II. TBMM’nin toplantı salonunun kürsüsünden öğleden önce ve öğleden sonra iki ayrı oturumda olmak üzere her gün 6’şar saat okumuştur. Son gün epeyce uzun sürmüş nihayet “Gençliğe Hitabe”yi söyleyip kürsüden indiğinde saatler 20.25’i bulmuştu.¹

Dinleyenler ve İzlenimleri

CHP İkinci Kongresi’ni, dolayısıyla Nutuk’un okunuşunu milletvekilleri ve delegeler dışında ordu ileri gelenleri, yabancı diplomatlar ve özel davetliler de izlemişlerdir. Kongreye katılarak Nutuk’u dinleyenler hakkında İngiltere’nin Türkiye Büyükelçiliği İkinci Sekreteri R. H. Hadow’un raporunda ayrıntılı bilgi vardır.

İngiltere’nin Türkiye Büyükelçisi Sir George Clerk, 20 Ekim 1927 tarihinde Londra’ya İstanbul’dan gönderdiği yazıya, İkinci Sekreter R. H. Hadow’un CHP’nin 15 Ekim’de Ankara’da toplanan 2. Kongresi ile ilgili raporunu da eklemiştir. Hadow’un raporuna göre, kongre, oturumlarını TBMM Binası’nda yapmış ve 315 milletvekili ve Türkiye’nin her yanından gelen 200 parti üyesi tarafından izlenmiştir. Hadow’un raporunda bazı ayrıntılar da bulunmaktadır. Hadow o günü şu şekilde anlatıyor:

“Kongrede hazır bulunanların, ulusal akımın tarihini, başlangıçtan bu yana, partinin yüce önderi Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın ağzından dinlemeleri ve Türkiye’nin oğullarıyla kızlarının kendi tarihlerini istenilen açıdan öğrenmeleri uygun görülmüştür...

Gazi, kendine özgü enerjisiyle, günde 7, 8 ve hatta 9 saat olmak üzere 6 gün konuşmaya hazırlanmıştı. Konuşmasını, yakın dost ve danışmanlarının yardımlarıyla aylardan beri dikkatle hazırlayarak revizyona tabi tuttuğu bir metinden okumuştur. Cumhurbaşkanı sözcüklerine doğru bir ruh (spirit) aşılama o kadar dikkatli olmuştur ki, danışmanları, her gece saat 2’ye kadar, hatta daha sonra, ertesi gün saat 10’da başlayacak olan bölüme son şeklini vermeye çağırılmışlardır.

Eser hazırlanırken, hikâyenin aktörlerinden, Paris’teki Türk Büyükelçi ve Eski Başbakan Fethi (Okyar) Bey’le, Belgrat’taki Orta Elçi ve CHP’nin Eski Sekreteri Hikmet (Bayur) Bey Ankara’ya çağırılarak kongrenin sonuna kadar kalmışlardır. İlginç her belge –orijinaleri- dinleyicileri daha çok inandırmak için toplanarak sergilenmiş ve Söylevi tarihi bir olay yapmak amacıyla gerekli her şey yapılmıştır.

Dinleyiciler arasında iyi giyinmiş Türkler ve yabancı devletlerin özel davetiyeli temsilcileri veya sekreterleri hazır bulunuyordu. Kabine (Hükümet) mensupları önde oturuyorlardı. Galeri (Balkon) taşmıştı. Cumhurbaşkanı Locası’nda Fethi Bey, Prag’daki Türk Orta Elçisi ve Genelkurmay Başkanı General Fevzi (Çakmak) vardı. General Fevzi’nin orada bulunması kongre oturumlarının heybetini gösteriyordu. Çünkü kendisi halk arasında pek az görünür ve Avrupalı birçok gözlemciler onu ordunun arkasındaki beyin ve Mustafa Kemal’in en olası varisi olarak görürler.

Ayrıca tüm yönetim dairelerinin başkanları da (bürokratlar) kongrede hazır bulunmuşlardır.

(*) Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi

1 Bu konuda ayrıntılı bilgi için bakınız: Ali Güler, **Nutuk ve Sırları, Nutuk Hakkında Her Şey**, Halk Kitabevi, İstanbul, 201741 vd.

NUTUK’U KİMLER DİNLEDİ? YANKILARI NASIL OLDU?

Cumhurbaşkanı’nın söylevinin ilk sözcükleri: ‘19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıktım...’ Ondan sonra ve tüm söylev esnasında, Gazi ve danışmanlar tarafından dikkatle planlanarak hazırlanmış bir biçimde, olayların gelişimi anlatılmıştır.”²

“Gazi Dâhil Herkes Ağlıyordu”

Nutuk’un Gençliğe Hitabe ile söylenmesi bittiğinde salonda duygusal bir ortam oluşmuştu. Atatürk’ün, “muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!” sözleri ile maraton konuşma bittiğinde Atatürk dahil, salondaki herkesin gözleri dolmuş, hıçkırıklar duyulmaya başlamıştı. Atatürk, cebinden çıkardığı mendille gözyaşlarını siliyordu. O gün orada bulunan Necmettin Sadak 27 Ekim 1927 tarihli Hayat Dergisi’nde şunları yazdı:

“Altı gün, beş yüz kişilik dinleyiciler kitlesini, bin sergüzeştin sırları içinde heyecandan heyecana sürükledi ve nihayet bu gece en son haddini bulan hislerin taşkınlığı içinde, tasvir ve tasavvuru kabil olmayan bir heyecan dalgası halinde bütün dinleyicileri vecdin en yüksek şahikalarına götürdü...”

Hıçkırıklar duyulmaya başladı... Etrafıma baktım, kurtarıcıyı dinleyenler hep ağlıyordu. Yukarıya başımı kaldırdım, locadaki kumandanlar, sefirler ağlıyordu. Gaziye baktım, sesine ulvi bir titreklilik gelmişti, mendilini çıkardı, gözyaşlarını sildi; Gazi de ağlıyordu...”³

Kongre Üyeleri Nutuk’u Topluca Onaylıyor

Atatürk’ün Büyük Nutuk’u CHP Kongresi’nde okumakla vardığı bir diğer siyasi hedef de Nutuk’un tamamının Kongrece onaylanmasıdır. Gerçekten altı gün süren Nutuk’u dinleyen CHP Kongre üyeleri çok duygulanmışlar, buna Erzurum Milletvekili Tarihçi Necip Asım Bey’in ağzından cevap vermişlerdir. Necip Asım Bey’in hazırladığı “cevabi nutkunu” Kongre Divan Kâtibi Ruşen Eşref (Ünaydın) Bey okuduktan sonra, Necip Asım Bey’in “... Gazi Hazretleri’nin Nutuklarını tamamen ve harfiyen tasvip ve millet namına Kongre Heyet-i Umumiyesi’nin imzalarıyla, tahriren

(yazılı olarak), arz-ı teşekkür ve takdir edilmesini, Büyük Kongre’ye arz ve teklif ederim” diyen önergesi oya sunulmuş ve Kongrece oybirliği ile kabul edilmiştir. Bu önerge bir deftere yazılarak üyeler tarafından imzalanmıştır.

Bu suretle CHP’nin, Atatürk’ün, 19 Mayıs 1919’dan Nutuk’un söylendiği ana (1927) kadarki bütün icraatının sorumluluğunu kabul ve savunma görevini üstlenmiş bulunduğu söylenebilir.⁴

Nutuk’un Yurt Genelinde Yankıları: Türk Gençliği Atasına Cevap Veriyor

20 Ekim 1927 günün Atatürk’ün Nutuk’u bitirmesinden hemen sonra CHP Kongresi’ndeki heyecanın tüm yurda yayıldığı görülmektedir. Yurt genelinde özellikle gençler topluca Gençliğe Hitabe’yi okumuşlar ve cevaben birçok etkinlik düzenlemişlerdir. O günkü gazeteler ve Cumhurbaşkanlığı Arşivi incelendiğinde görülür ki, bu münasebetle memleketin her tarafından yüzlerce telgraf gönderilmiştir. Özellikle Gençliğe Hitabe’nin büyük heyecan uyandırdığı, bu yayımlanan telgrafların üslubundan ve toplantılardaki konuşmalardan anlaşılmaktadır.⁵ Bunlardan bazıları- nı buraya alıyoruz. 1927’de Ankara Hukuk Mektebi öğrencileri saat Hitabenin okunduğu günün ertesinde 21 Ekim 13’te toplanarak Gençliğe Hitabe’yi okumuşlar ve basına pek çok bakımdan önemli olan şu bildiri- riyi vermişlerdir:

2 S. R. Sonyel, “İngiliz Belgelerinde Mustafa Kemal Atatürk’ün Büyük Nutku”, Yetmişbeşinci Yılında Büyük Nutuk’u Anlayarak Okumak, Bilgi Şöleni, (17-18 Ekim 2002, Ankara) Bildiriler, Yayına Hazırlayanlar: D. Ayan, M. A. Parlak, AAM., Yayınları, Ankara, 2003, s. 81-82.

3 S. Demirkan, Bir Milletin Yarattığı Lider Mustafa Kemal Atatürk, İstanbul, 1972, s. 270. M. Börekçi, “Atatürk’ün Nutuk’unda Söz Dizimi ve Üslup Özellikleri”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, C: 1 Sayı: 5, 2008, s. 106.

4 İ. Giritli, “Okunuşunun 75. Yılında Büyük Nutuk”, Yetmişbeşinci Yılında Büyük Nutuk’u Anlayarak Okumak, Bilgi Şöleni, (17-18 Ekim 2002 Ankara) Bildiriler, s. 6. Afet İnan, “Büyük Nutuk’ta Atatürk’ün Gençliğe Hitabesi”, Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler, 4. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 1984, s. 324.

5 Afet İnan, agm., s. 327.

“Ey Türklüğün büyük teşahhusu (şahsiyeti),

Ey bizim Aziz Babamız,

Ruhlarına heyecan, dimağlarına nur saldıgın gençlik sana diyor ki;

Senin sevgini gönlünde, irşatlarını şuurlu adımlarının istikametinde bulan gençlik şüphesiz ki, senin dehan ve senin azminle Türklüğe hediye edilen Cumhuriyeti hayatından daha aziz ve mukaddes tanımıştır. Onun müdafaası için hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecek, onu gözlerken çok kıskanç davranacaktır.

Bugünü, bugün de seni görmekle bahtiyar olan gençlik, tarihte masum ve asil kalmış milletimize köşe köşe dâhili ve harici tuzaklar hazırlayan bu tarihi nasıl değiştirdiğinden ve bunların acı neticelerinden habersiz ve hissiz kalamaz ve kalmayacaktır.

Dedelerinin gafletiyle yuvarlandıkları çukurlara bir daha düşmemek için bugünün dersini pek kara ve karanlık olan dünden ve halas (kurtuluş) ve intibahının (uyanışının) hassasiyetini ise senin mevcudiyetinden ve iradenin ateşinden alacaktır.

Milletinin hissiyatı ve sevgisini ondan aldığı saf ve mert kanla damarlarında dolaştıran gençlik –Türk istikbalinin evlatları- milletin varlığına ve onun kalbi olan aziz Cumhuriyetine; en ufak yan bakışların bile tahayyül (hayal) edilmesine ve tasavvuruna (düşünülmesine) uyuşuk ve hareketsiz kalamaz.

Adı Türk, kanı Türk, bütün mevcudiyeti Türk olan millet ve onun gençleri yokluktan varlığa, ölümden hayata, karanlıktan ışığa isal edenlerin (ulaştırانların) açtıkları kurtuluş çağırında her vakit istiklal ve istikbalin koruyucusu, kan ve candan çizilmiş hudutların bekçisi olacak ve ebediyete kadar da öyle kalacaktır.” (Ankara Hukuk Mektebi Talebesi).⁶

22 Ekim 1927 günü ise İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde toplanılmış, gençler, yöneticileri ve hocaları ile birlikte bir anma toplantısı yapmışlardır. Fakülte Genel Sekreteri Ethem Akif Bey toplantıyı açmış, öğrencilerin heyecanlı konuşmalarından sonra Prof. Dr. Muslihiddin Adil Bey şunları söylemiştir:

“Gençler, çok mesut bir nesilsiniz. Gazi'nin Nutku bir tarihtir. Baştan başa Türk siyasetini vezirler şeklinde gösteren bir mecmuadır. Gazi'nin Nutku, yaşayan ve yaşayacak nesiller için takip edilecek esasları gösteriyor. Gazi'nin Nutku yarın hayata gideceğiniz yolu gösteriyor. Milletimiz için, Cumhuriyet hem gaye, hem vasıta...”

İstanbul Üniversitesi'ndeki bu toplantıda “Gençliğe Hitabe'nin levha halinde hazırlanarak sınıflara asılması ve ertesi günü bütün Fakülte ve Yüksek Okulların Üniversitede toplanarak Atatürk'e yazılacak cevap metninin şeklini tespiti” karar verilmiştir.

Bu karar üzerine 23 Ekim 1927 günü gerçekleştirilen toplantı Talebe Cemiyeti Başkanı Tahsin Bekir (Balta) açmış, “öğrencilerden ve her fakülteden gençlerin Cumhuriyet'in muhafazası uğrunda hiçbir fedakârlıktan çekinmeyecekleri” ifade edilmiştir. Toplantıda her fakülteden birer ve Hukuk'tan üç kişi konuşmuştur. Hocalardan Prof. Dr. Muslihiddin Adil ve Zühtü Beylerin konuşmasından sonra Atatürk'e çekilecek telgrafın metni şu şekilde tespit edilmiştir:

“23.10.1927 Bayezit, İstanbul,

Türk Gençliğine hitap eden ulvi beyanatınız münasebetiyle bir Darülfünun ve Âli Mektepler talebeleri ve hocalarımız salonda toplandık. Memleketin istiklaline bütün Dünya'da misli görülmemiş, bir galibiyetin mümessilleri kastetmiş, cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış, memleketin her köşesi işgal edilmiş olduğu, bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet, delalet ve hatta hıyanet içinde bulunduğu ve milletin fakr u zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olduğu bir sırada, içinde bulunduğumuz imkân ve şeraitin nihayetsiz dereceyi vehametine rağmen misilsiz dehanızla ve hudutsuz azminizle mücadeleye atıldınız.

Tarihte misli görülmemiş zaferler ibda ederek (kazanarak) milleti bulunduğu uçurumdan hâkimiyet

⁶ Afet İnan, agm, s. 324-325.

NUTUK’U KİMLER DİNLEDİ? YANKILARI NASIL OLDU?

ve istiklalin şahikalarına yükselttiniz. Zulüm ve cehli (cahilliği), batıl akideleri yıkarak asri (çağdaş) bir devlet kurdunuz. Memlekete medeni hayat, faaliyet ve saadet getirdiniz. Misilsiz bir cidal ve zafer, büyük bir inkılabı siyasi ve içtimai... İşte yüksek eseriniz.

Büyük Gazi,

Önünde beşeriyet (insanlık) tarihinin hayret, hürmet ve takdirle eğileceği büyük eserinizi bize emanet ediyorsunuz. Biz Mustafa Kemal asrının gençleri, bu büyük eseri yaşatacak, kuvvetlendirecek, nesilden nesile eriştirecek, açtığınız refah ve saadet yolunda metanetle ilerleyeceğiz. İcap ederse vücudumuzdaki son hayat zerresini feda edecek, damarlarımızdaki asil kanın son katresini de akıtacak, fakat Türk istiklal ve Cumhuriyeti’ne asla halel getirtmeyeceğiz.

Ulvi hitabınız benliğimizde menkuştur (işlenmiştir). Umdemiz (ilkemiz) Türk İstiklal ve Cumhuriyeti’dir, hedefimiz muasır medeniyettir, Ey Büyük Gazi.” (Milli Türk Talebe Reisi Tahsin Bekir (Balta)).⁷

Aynı tarihte Türk Ocakları Merkez Heyeti tarafından da Atatürk’e bir yazı gönderilmiştir:

“Türk gençliğine, Türk lisanının en belîğ ve en ulvi ifadesiyle tevcih ettiğiniz hitaba mukabil, Türk Ocakları Merkez Heyeti ve Ankara Türk Ocağı, va-

tan üstünde vatan kadar aziz bir varlık bildiği sevgilisi Gazi’sine Cumhuriyet’i ve onun istiklalini Büyük Reisinin kutsi bir vediası (emaneti) olarak tanıdığını ve muhafazasını bir iman ve namus borcu addettiğini en derin minnettarlık hisleriyle arzeder.” (Türk Ocakları Merkez Heyeti ve Ankara Türk Ocağı Reisi Hamdullah Suphi (Tanrıöver)).⁸

⁷ Afet İnan, ag m., s. 325-326.

⁸ Afet İnan, ag m., s. 326.

ANITKABİR'İN İNŞASINA KÖY ENSTİTÜLÜLERİN KATKISI

Prof. Dr. Oğuz AYTEPE*

Büyük önderimiz Gazi Mustafa Kemal'in 1938 yılı sonuna doğru rahatsızlığı artınca doktorların tavsiyesiyle, deniz seviyesindeki konumu ve ılımlı iklimi nedeniyle İstanbul'da Dolmabahçe Sarayında kaldı. Atatürk kurduğu Cumhuriyetin 15. yılını halkıyla birlikte coşku içinde yaşamak istiyordu. Cumhuriyetin yıldönümünde Ankara'da olma konusunda ısrarcıydı. Ancak Ankara yolculuğu hiç gerçekleşmedi. Sağlık durumu bozuldu ve 10 Kasım sabahı 9'u 5 geçte vefat etti.¹ Ölümünden sonra derhal bir kabir yeri için karar vermek mümkün görülmedi. Şu halde Atatürk bir geçici kabre gömülecekti. Hükümet geçici kabir yeri olarak, Ankara'da Halkevi yanında Etnoğrafya müzesini seçti.²

Atatürk'ün vefatının hemen ardından, on bir gün sonra Ankara'da gerçekleşmesi planlanan resmi cenaze töreni için hazırlıklar başladı. Katafalkın tasarımı ünlü Alman modernist mimar Bruno Taut'ta sipariş edildi. Dolmabahçe Sarayı'nın Muayede Salonunda geçici ama muteber bir katafalk hazırlandı. Atatürk'ün naaşının bulunduğu tabut 16-19 Kasım günleri bu yapının üzerinde durdu. Ardından Türk bayrağına sarılı halde top arabasına bindirildi ve kortej eşliğinde Sarayburnu'na götürüldü. Tabut orada Zafer torpidosuna alındı, sonra Yavuz zırhlısına nakledilerek İzmit'e taşındı ve törenle oradan özel bir trene bindirilerek 20 Kasım 1938 sabahı Ankara'ya getirildi.

Trenden indirilen tabut bir top arabasına konuldu ve Ankara caddelerinden törenle geçirilerek, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ön avlusunda bulunan, Taut'un tasarladığı katafalka yerleştirildi. Naaşı o günün sonuna değin, ziyarete açık olarak orada kaldı.

Atatürk'ün resmi cenaze töreni ertesi sabah, 21 Kasım 1938'de yapıldı. Askerlerin, yabancı şeref kıtalarının, dost ülke temsilcilerinin ve halkın geçit törenlerini içeren cenaze merasimi sona erdiğinde,

Atatürk'ün tabutu yeniden bir top arabasına konuldu ve Ankara caddelerinde kortej eşliğinde taşınarak Etnoğrafya Müzesinde onun için hazırlanmış olan geçici kabre yerleştirildi.

Atatürk'ün naaşı bu lahitte 15 yıl kaldı ve 10 Kasım 1953'te daimi mozolesine, yani Anıtkabir'e taşındı.

Anıtkabir'in Mimari Yarışması

Atatürk'ü kaybeden Türkiye, büyük bir acı yaşadı. Türk milleti, Mustafa Kemal Atatürk'e hissettiği saygı, sevgi ve minnetin ifadesi olarak Anıtkabir'i inşa etti. Anıtkabir'in tamamlanması 15 yıl sürdü.³ Anıtkabir'in inşaatına 1943'te başlandı ve on yıl sürdü. Ancak inşaatın başlayabilmesi için uygun yere ve tasarıma ihtiyaç vardı. Anıtkabir'e yer seçilmesi meselesi 1938 ve 1940 yıllarında TBMM'de önemli tartışmalara neden oldu. Atatürk hayattayken kendi kabir yeri için bir şey düşünmemişti.⁴ Her ne kadar hayattayken "Milletim beni nereye isterse gömsün, yeter ki unutmasın" dediği belirtilse de, TBMM Atatürk'ün geçici kabre yerleştirilmesinden kısa süre sonra, mozole için Ankara'daki uygun yerleri araştırmak üzere bir yer tespiti komisyonu kurdu. Yedi kişiden oluşan komisyon üyeleri 6 Aralık 1938'de ilk toplantısını yaptı. Komisyon yer seçimi konusunda yabancı uzmanların ve bilim insanlarının görüşlerinin alınmasına karar verdi. Prof. Jansen, Prof. Holzmeister, Prof. Taut ve diğer üyeler hazırladıkları raporlarını komisyona verdiler.

* Ankara Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü E. Öğretim görevlisi.

1 Atatürk'ün sağlık durumu ve ölümü için bkz, Yrd. Doç. Dr. Ali Güler, **Sonsuza Yolculuk**, Halk Kitabevi, Ankara,

2010; Tunç Boran, **Atatürk'ün Hastalığı ve Ölümü**, AFT Yayınları, Ankara, 2012.

2 Şevket Süreyya Aydemir, **Tek Adam, Mustafa Kemal 1922-1938**, Cilt III, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1975, s.597 ; **Ulus Gazetesi**, 14 Kasım 1938.

3 Anıtkabir inşaatının ayrıntıları için bkz, Genelkurmay Başkanlığı'nın "**Anıtkabir Tarihçesi**", Nurettin Canikli'nin "**Anıtkabir Rehberi**" ve Tunç Boran'ın "**Anıtkabir'in İnşası (1938-1953)**".

4 Atatürk'ün vefatından sonra 28 Kasım 1938'de açılan vasiyetnamesinde de gömüleceği yer hakkında bir bilgi yoktur.

ANITKABİR'İN İNŞASINA KÖY ENSTİTÜLERİN KATKISI

Komisyon Ankara'da dokuz yer önerisinde bulundu. Bu öneri Mecliste kurulan CHP Anıtkabir Parti Grubu Komisyonunda değerlendirildi. Önerilen yerlerde incelemeler yapıldı ve 11 milletvekilinin hazırladığı raporda, Rasattepe yer olarak uygun bulundu. Komisyonun üç üyesi ise Çankaya'yı önerdi. Teklif edilen yerler Meclis Grup toplantısında görüşüldü ve yapılan oylama sonucunda Rasattepe önergesi ittifaka yakın bir çoğunlukla kabul edildi.⁵

Anıtkabir'in yeri olarak Rasattepe, komisyonca kabul edildikten sonra, Atatürk'ün mozolesi için uygun tasarımın seçilmesi, hükümetin düzenlediği 1 Mart 1941'de uluslararası bir mimarlık yarışıyla duyuruldu. Duyuruda projeye katılacakların hem insan Atatürk'ü hem de Türk milletini mimari olarak temsil etmeleri isteniyordu. Yarışma katılımcılara bırakılıyor ise de inşa edilecek anıt için "azamet", "muhteşem", "eşsiz" gibi özellikler öneriliyordu.

Başta, Türk mimarların yarışmaya katılmasına izin verilmedi. Ancak, kısıtlama Türk Mimarlar Birliği protestolarından ve popüler basının Bakanlar kuruluna baskı yapmasından sonra kaldırıldı.

Mimari yarışma süresi 2 Mart 1942de sona erdi. Genelkurmay Başkanlığı 49 projenin alındığını, bunlardan ikisinin diskalifiye edildiğini belirtmektedir. Bunların yarısı Türkiye'dendi. Avrupa dışından sunulmuş proje yoktu.

Yarışma jürisi 5 kişiydi ve başkanı Alman mimar Paul Bonatz idi. Jüri ön eleme sonucu 8 projeyi finale bıraktı ve bunlara numara verilerek ilan edildi. Bu sekiz projeden birincilik ödülünü almak üzere üç proje seçildi: Johannes Krüger, Arnaldo Foschini ve Emin Onat-Orhan Arda'nın projeleri. Diğer beş projenin her birine, 1.000 TL mansiyon ödülleri verildi.

Yarışmaya katılan bütün projeler 24-31 Mart 1942 tarihinde Ankara Sergi Sarayında Türk halkına teşhir edildi. Ancak yarışmaya katılan projeler artık mevcut değildir.

Birincilik ödülü üç tasarımcı arasında paylaştırıldı ve yarışma jürisi bu projelerden hangisinin inşa edileceğine dair son seçimi TBMM'ye bıraktı. TBMM de 7 Mayıs 1942'de, Türk mimarları Emin Onat ve Orhan Arda'nın tasarımının kazandığını açıkladı.⁶

Anıtkabir'in inşası

Anıtkabir'in inşasına başlandığı yıl olan 1944'e kadar 542.000 metrekare arazi istimlak edilmişti. Kamulaştırma çalışmasının uzaması, Anıtkabir inşaatına başlanmasını geciktiren nedenlerden biri olmuştur.

Anıtkabir'in inşası 1944 ile 1953 yılları arasında dört aşamada gerçekleşti. İlk aşamada 1944 Ekim'i ile 1945 Ekim'i arasında arazi tesviyesi ile istinat duvarları tamamlandı. 1945 ile 1950 arasında binaların betonarme iskeletleri inşa edildi. 1950-51 yıllarında aslanlı yol ile tören meydanının döşemesi ve binaların taş kaplaması yapıldı. Merdivenler inşa edildi ve lahit taşı yerleştirildi. Elektrik ve kanalizasyon tesisatı tamamlandı. 1951 ve 1953 yılları arasında şeref holünün zemin döşemesi ile saçak ve tavan süslemeleri yapıldı. TBMM 22 Kasım 1944'te 10 milyon TL'lik ilk inşaat bütçesini onaylamış, 1 Mart 1950'de bu bütçe 24 milyon TL'ye çıkarılmıştır. 1953 yılında Time dergisinde kaynağı belli olmayan bir haberde Anıtkabir'in 12 milyon dolara mal olduğu söyleniyordu.

Anıtkabir'in İnşasına Köy Enstitülerinin Katkısı

Köy Enstitüleri, Cumhuriyet aydınlanmasının eğitim alanındaki en özgün ve en çok ses getiren bir uygulamasıdır. Kuruluş hazırlıkları 1935'te başlatılıp 1936'da denemesine girişildi. 84 köylü genç bir kurs-tan sonra köy eğitmeni olarak atandı. Enstitüler, 17 Nisan 1940'da kabul edilen 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu ile yasal bir zemine oturtuldu. Kanuna göre, enstitülerin görevi sadece köy öğretmeni yetiştirmekle sınırlı kalmayıp, öğretmenle birlikte sağlık görevlileri, teknisyenler gibi meslek elemanları yetiştirmektir. Köy Enstitüleri, kuruluş amaçlarının çok üstünde bir başarı göstermişlerdir. Köyün, kırsal alanlarda yaşayanların sorunlarını ortaya koyan ilerici bir kuşağın yetişmesini sağlamışlardır.

Büyük önder "Vatan toprakları kutsaldır, kaderine terkedilemez" demekle herkesin dikkatini çekiyordu. O'nu izleyenler, 1940'lı yıllarda, Köy Enstitülerini

5 Tunç Boran, *Anıtkabir'in İnşası (1938-1953)*, AFT Yayınları, Ankara, 2012, s.23.

6 Tunç Boran, *age*, s.93.

kurmaya karar verenler, bu nedenle elverişli alanları seçip okullar kurdular. Olmaz denen yerleri yeşertip köylümüze örnek alanlar oluşturdular. Hasanoğlu Köy Enstitüsü de böyle bir yerde kurulmuştur. Anıtkabir'in inşasına katılan Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğretmenlerinden Ali Şahin Bey Anıtkabir'in inşası ile ilgili anılarını heyecan ve duygu dolu sözlerle şöyle anlatmaktadır.

“ 1948 yılında Anıtkabir inşaatına Hasanoğlu'dan trene binerek Ankara Garı'nda indik.⁷

Azıklarımızı bir kuşak içinde bedenimize sardık. Böylece belimizde sarılı kuşak içindeki azıklarımız ve omuzumuzdaki kazma ve küreklerle Ankara Gar'ından yürüyerek Anıtkabir inşaat alanına geldik. O günlerde “Bayrak Direği” Amerika'dan gelmişti. Orada bulunan bir Türk iş adamı kendi fabrikasında yaptırmış. Çevre henüz düzeltilmediği için yol yok. Bu nedenle bayrak direğinin dikileceği yere direği çıkarmayı başaramamışlar. Tepe olan bölümün yolu çok dik, düzeltilmesi gereği var. Kamyonlar bu dik yokuşlu tepeye tırmanamamış. Yetkililer Hasanoğlu Köy Enstitüsü yöneticilerinden yardım istemiş ve belirli günlerde kafiler halinde trenle Ankara'ya öğrenci taşınmıştır. Yaz çalışmasında olan öğrenciler hem çalışmaktan geri kalmamış, hem de böyle bir inşaatın oluşumuna katkıda bulunmuşlardır. Onlar yapı konusunda da eğitim aldıklarından hiç zorluk çekmemişlerdi. Bu çalışmayla

gönüllerinde yer etmiş olan Atatürk sevgisi, iş yapma eylemleriyle pekişerek daha da güçlenmiştir. Çünkü onlar bilirlerdi ki, şimdi sözden çok iş zamanıdır. Öyle yapmışlar, yaparak üreterek başarıya ulaşmışlardır.

Hasanoğlu Köy Enstitüsü Yapı Başı Mustafa Güneri o günlerde öğrencilere “ Tam 800 kişi ile çalışmalara destek verdik. 400 kişi kazma, 400 kişi de kürekle geldik” demişti. Ali Şahin öğretmen; “Bayrak direğine kadar olan yolu düzelterek, Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğrencileri olarak biz yaptık. Bu yaptığımız stabilize yol bayrak direğinin yerine değin çıkarılabilmesini sağlamıştır.” Oluşturulan bu toprak yol, diğer yapı araç-gereçlerinin de kolayca yapı alanlarına ulaşımını kolaylaştırmıştır. Kısaca Hasanoğlu'dan gelen öğrenciler toprak zeminlerin hafriyatı ve düzeltilmesi gibi işlerin yapılmasına da yardımcı olmuşlardır. Bu nedenle Ali Şahin öğretmen sevinçli bir yüz ifadesi ile: “Bizler tarihi yaşadık, tarih olduk.” demekten kendini alamıyor.

Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğretmen ve öğrencileri büyük önderimize hizmeti bir görev saymışlar, bu görevi severek, coşkuyla ve gururla yerine getirmişlerdir.

⁷ Anıları Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğretmenlerinden Mehmet Erbil aktarmaktadır. Bkz, Mehmet Erbil, **Köy Enstitüleri ve Yurtseverlik**, Salmat Basım Yay., Ankara, 2014, s.17-19.

Anıtkabir'in inşasına katılan Hasanoğlu Köy Enstitüsü öğretmen ve öğrencileri

ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ ETKİLERİ

Deniz KURT*

Dünya kamuoyunun dikkatini ilk defa Çanakkale Muharebelerinde 19'uncu Tümen Komutanı, Anafartalar Grubu Komutanı ve savaşın gidişatını etkileyen bir komutan olarak üstünde toplayan Mustafa Kemal, daha sonrasında ise Türk Kurtuluş Savaşı ve Türk devriminin lideri olarak büyük bir dikkat ve hayranlıkla takip edilmiştir. O, dünyadaki tüm mazlum milletlerin kurtuluş umudu ve ideali, gelişmiş batılı devletlerin ise şaşkınlık içinde izlediği Türk mucizesinin mimarı olmuştur.

Atatürk, henüz hayatta iken askeri ve siyasi liderlik özellikleri bakımından birçok yerli-yabancı gazetecinin, diplomatın ve akademisyenin dikkatle izlediği ve hakkında araştırma yaptığı bir devlet adamı olmuştur. Bunlardan biri olan ve Türk devrimi üzerine araştırmaları ile bilinen Alman Tarihçi Prof.Dr. Herbert MELZİG, daha sağlığında iken Atatürk ile ilgili şu değerlendirmede bulunmuştur;

"Mustafa Kemal'i yüksek komutanların çoğuna üstün kılan vasıf, ölümü küçümsemek ve yiğitlik göstermek konusunda askerlerine en büyük örnek olmasıdır.

...Mustafa Kemal hırpalanmış, silahı elinden alınmış olan bir milletle tarihe yeni bir devir açmak için mücadeleye girişti ve bu mücadelesinde, ruh kudretinin dünya yüzündeki bütün silahlara üstün olduğunu ispat etti.

...Avrupa'nın bazı muharrirleri, Mustafa Kemal'in Samsun'a ayak basması ile başlayıp Lozan Antlaşması'nın imzalanması ile sona eren istiklal mücadelesine 'Türk Harikası' adını verdiler. Osmanlı İmparatorluğu'nun Cihan Harbi sonunda ne vaziyette bulunduğu ve 1918-1922, dört yıl içinde Anadolu'da cereyan eden hadiseler hatırlanarak göz önüne getirilecek olursa, insanın bunu, hakikaten 'harika'dan başka bir türlü ifade etmesine imkân yoktur.

...Kemal Atatürk ile yüzlerce asrın derinliğinden kahraman bir ruh aydınlığa yükseliyor ve bu ruh, dünyanın esarete düşmüş kısımlarındaki milletlere hürriyet ve kurtuluş yolunu gösteriyor. O'nun hüviyeti, Nil sahillerinden eski Çin denizlerine kadar uzanan bir efsane olmuştur. Bununla beraber O gene milletin ortasındadır. Olgun ve kemale ermiş zekâsıyla, münevver ve ebedî gençliğin yorulmak bilmez kudret ve ciddiyetine mazhar olan, O, kendi milleti ve beşeriyet âlemi için beslediği muhabbetle, bir dâhinin neler yarattığına dair, cihana fevkalade heyecanlı bir sahne seyrettirmektedir." ¹

Bütün hayatı millete hizmet yolunda büyük mücadeleler içinde geçen Mustafa Kemal Atatürk'ün 1937 yılının sonlarına doğru sağlığı iyice bozulmaya başlamıştır. Buna rağmen o dönemde dahi yoğun bir biçimde, bitmek bilmeyen bir heyecanla yine ülke meseleleri ile uğraşmış, Hatay'ın ana vatana dâhil olması için yoğun çaba göstermiştir. Kendisinde mevcut bulunan karaciğer kifayetsizliği Ocak 1938'de daha da belirginleşmiştir. Büyük Önder son günlerini İstanbul'da sürekli doktorların gözetiminde geçirmek zorunda kalmış, 10 Kasım 1938 Perşembe günü saat dokuzu beş geçte Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini kapamıştır.²

Gerçekleştirmiş olduğu büyük başarılar, sağlığında iken tüm dünyada takdir gören Türk milletinin kurtarıcısı ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatı bütün dünyada derin akisler yapmış ve büyük üzüntü yaratmıştır.

Muharebe meydanlarında harp ettiği düşmanın dahi büyük saygı ve hürmetini kazanan eşsiz komutan ve devlet adamı Atatürk, büyük Türk milletinin üstün özelliklerini kendi müstesna şahsiyetinde toplamış ve bir bayrak gibi tüm dünyada milletini en yüksekte temsil etmiştir. O'nun hayat hikâyesinde son iki asırdır batı karşısında her alanda sürekli mevzi kaybeden ve "hasta adam" olarak kabul edilen bir devletin ve köklü bir uygarlığın mümessili olan Türk milletinin yeniden dirilişinin destansı mücadelesi vardır.

* Hv.Öğ.Bnb., Hv.K.K.İği Tarihçe Şube Müdürü

1 Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiye'si, Dâhiliye Vekâleti, Ankara, 1938, s.35-39.

2 Ayrıntılı bigi için bkz. Mazhar Leventoğlu, Atatürk'ün Vasiyeti, Bahar Matbaası, İstanbul, 1968.

Osmanlı Devleti'nin parçalanarak tarih sahnesinden silinme hesabı yapıldığı 20'nci yüzyıl başında 1903 yılında, İngiliz Tarihçi Stanley Lane-Poole ise Turkey adlı eserinde şu değerlendirmeyi yapmıştır:

"Bazı kimseler var ki, Türklerin aslanlar gibi dövüşen, aynı zamanda, dürüst, hikmet, basiret ve fazilet sahibi insanlar olduklarına parlak devrin tekrar geri geleceğine inanıyorlar. Türk halkında bu cevher hâlâ bol bol vardır. Fakat lideri nerede? Carlyle'nin büyük adamı, bir milleti yüksek değere ve doğru yola getirebilen kahraman gelinceye kadar, Türkiye'nin yeniden doğacağını hayal etmek temelsiz bir spekülasyondur." ³

Bir yabancı gözlemci tarafından yapılan bu saptamadan yirmi yıl sonra Türkler, ATATÜRK liderliğinde bağımsız cumhuriyetlerini kurmuşlar ve çağdaş uygarlık yarışına kendilerini hazırlayacak devrimlerini birbiri ardına inanılmaz bir hızla gerçekleştirmişlerdir. Türklerin tarihinde en büyük "onarım" ve "dönüşüm" olan "Türk İstiklal Savaşı ve Türk Devrimi" mucizesinin liderliğini yapan bu kahraman kişi bir "büyük insan"dır. ⁴

Dünyanın dört bir köşesinde dönemin basın-yayın organlarındaki haberlerde, köşe yazılarında, devlet adamlarının yayımladığı mesajlarda, aydınların kaleminde ve yüzlerce akademik çalışmanın konusunda O'nun tarihi kişiliği, olağanüstü askeri liderliği,

gerçekleştirdiği devrimler ve üstün devlet adamlığı konu edilmiş, bu özellikleri anlaşılmaya ve anlatılmaya çalışılmıştır.

Atatürk'ün vefat ettiği 1938 senesi dünyanın ikinci bir cihan harbinin eşiğinde olduğu yıllara denk gelmektedir. İnsanlığın savaştan ziyade uluslararası bir barışa muhtaç olduğu bir dönemde "**yurtta barış, dünyada barış**" ⁵ anlayışını Türk dış politikasının temeli olarak benimseyen bu büyük devlet adamının vefatı, ilerleyen zamanlarda daha fazla ve derinden etkisini göstermiştir.

Savaş meydanlarında yenilgi yüzü görmemiş büyük bir komutan olmasına rağmen savaştan hiç hoşlanmayan Atatürk, milletler arasında daima barış ve işbirliğini gerçekleştirmek için çalışmıştır. O'nun büyük mücadeleler ve uğraşlar sonunda kurduğu çağdaş Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden bugüne kadar küresel ve bölgesel barışın tesisinde en çok çaba gösteren ülkelerin başında yer almış ve yer almaya devam etmektedir.

Günümüzde kurulduğu günden çok daha güçlü bir şekilde muasır medeniyet yolunda geleceğine emin adımlarla yürüyen Türkiye Cumhuriyeti, böyle bir lidere ve O'nun mirasına sahip olmanın haklı gururunu yaşamaktadır.

Modern Türkiye'nin kurucusunun vefatı neredeyse tüm dünya basınında büyük bir dikkatle takip edilmiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde O'nun kişiliği ve gerçekleştirdiği başarılar yeniden değerlendirilmiş; askeri yönü, devrimciliği ve devlet adamlığı vasfı birçok haber ve makaleye konu olmuştur.

Yapılan haberler ve yazılan makaleler incelendiğinde Atatürk'ün askeri ve siyasi kişiliğinin, ilke ve ideallerinin farklı ülkelerde ne kadar büyük bir saygı ve hayranlık uyandırdığını görmekteyiz. Dönemin pek çok gazete, dergi ve haber ajansı Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatına yer vermiş O'nun tarihi kişiliği üzerine uzun uzadıya değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

Bu makale, Büyük Türk milletinin kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Ebedi Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının 80'inci yıl dönümü münasebetiyle, vefatının ardından dünya basınında yer alan bazı haber ve makalelerden örnekler sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Atatürk'ün Vefatının Ardından Dünya Basınında Yer Alan Haber ve Yorumlardan Bazıları Almanya

Volkischer Beobachter Gazetesi: "Halkının kendisine Atatürk yani "Türklerin babası" payesini verdiği adam arkasında gururlu ama aynı zamanda da zor bir miras bırakmıştır. O, halkının özgürlüğe ve yükselmeye giden yoldaki önderi oldu... Bu insanın büyüklüğü halkının uyanışını zorlayabilmesi ve istediği yöne çekebilmesi olmuştur. Bu sayede halkının gönlüne de bir anıt gibi yerleşmiştir." ⁶

³ Hasan Cemil Çambel, Makaleler Hatıralar, Ankara, TTK Yay., 1987, s. 103.

⁴ Hikmet Özdemir, Atatürk'ün Liderlik Sırları, Harp Akademileri Açılış Ders Metni, s.4.

⁵ Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 1991, s.608.

⁶ Volkischer Beobachter Gazetesi, 10 Kasım 1938; Selahattin Çiller, Türk ve Dünya Basınından 450 isim, 1150 Söz, Atatürk için Diyorlar ki, Varlık Yayınları, İstanbul, 1965. www.ata.tsk.tr

ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ ETKİLERİ

Frankfurter Zeitung: “O’nun devrimleri kadar derine nüfuz etmiş çok az devrim vardır... Birçok biyografisinde bu olağanüstü adamın nasıl başarılı olduğu ve insanüstü etkileyciliğinin kaynağı tartışıldı... Onu milletin önderi yapan, asker nitelikli Türk halkının onun siyasi ve askeri yeteneklerine gösterdiği büyük saygıydı. Dürüst ve yanlış anlamalara yer vermeyen devlet adamlığı onun askeri kişiliğinin bir göstergesiydi.”⁷

Germania: “Mustafa Kemal, Dünya Savaşı sonrası güçlü kişiliği sayesinde Türk halkını büyük bir başarıyla yönetmiş ve liderliğiyle o yıllara haklı olarak damgasını vurmuştur... Yakın Doğu’nun bugünkü görünümde en büyük payı kesinlikle bu askerlik hayatından gelme adamındır... Kemal Atatürk kurucusu olduğu yeni Türkiye Devleti’nin özgürlüğü ve bağımsızlığı içeride ve dışarıda herkes tarafından kabul edilinceye kadar neredeyse dört yıl boyunca sürekli savaşmak zorunda kalmıştır.”⁸

Münchener Neueste: “Mustafa Kemal’in ya da Anadolu Türklerin ‘Türklerin babası’ anlamındaki kendisine verdikleri isimle Kemal Atatürk’ün dehası halkını yüzyıllardır süregelen geleneklerin muazzam engellemelerine karşın bir ulus haline getirmesinde, bağımsız bir devlet olma iddiasını Dünya Savaşı’nın galip ülkelerine hem askeri hem diplomatik anlamda kabul ettirmesinde ve kendi özündeki Anadolu kültürü ve dünya görüşünü harfi harfine uygulamasında görülmektedir.”⁹

Amerika Birleşik Devletleri

The New York Times: “Atatürk’ün irade ve ileri görüşüyle birlikte dayattığı devrim niteliğindeki reformların çağımızda bir eşi daha yok. Geride bıraktığı ulus, alışkanlıklarında, ekonomik çizgisinde ve kültürel gelişiminde devrim yapmış, kelimenin tam anlamıyla yeni bir Türkiye’yi temsil ediyor. Eğer tek kişinin iktidarını haklı göstermek mümkünse, bu ancak Türkiye’nin yaşadığı değişimde olabilir. Gazi bir yandan dış dünyaya karşı barışçı bir siyaset güderken, diğer yandan da geri kalmış Doğulu bir imparatorluğu ilerlemekte olan bir devlet haline getirdi.”¹⁰

New York Herald Tribune: “Dünya Savaşı sonunda yapılan anlaşmaları ilk yırtıp atan oydu. Onları yırtmakla kalmadı; parçalarını Anadolu Savaşı’nın içine

fırlattı ve eski anlaşmaların yerine geçecek belgenin koşullarını büyük ölçüde o belirledi... O ülkesinin fakir toprakları üzerinde, dünyanın gördüğü en büyük liderlerin hiçbirininkinden aşağı kalmayan gayret, şiddet ve ulusal önderlik harikaları yarattı.”¹¹

The Washington Post: “Güneydoğu Avrupa ve Anadolu çevresindeki diğer ülkelerle kıyaslandığında, Kemal Atatürk ülkesine yenilmesi güç bir devlet ve güç dengesi oyununda kendi kartlarını oynayabilecek bir ülke damgasını vurdu. Türkiye, 16 milyonluk nüfusu, giderek güçlenen hava kuvvetleri, eğitilmiş ve donanımlı ordusuyla çağdaş bir güç haline geldi... Hızla gelişen demiryolu ve otoyol sistemi Türkiye’nin geri kalmış bölgelerine hizmet veriyor. Kemal tam olarak iktidarı elde ettiği gün toplam 200 mil olan demiryolları geçtiğimiz yıl 4.000 mili geçti. Üretim ve sanayi büyük teşvik gördü. Ülke ekonomisinin hep temelini oluşturmuş olan tarım ise yoğun bir şekilde organize edildi... Bu, tek bir adamın yeteneklerinin ve ödünsüzlüğünün bir anıtı olan modern Türkiye’dir. Türkiye çevresindekilerin kur ve sözlerinin yükünü taşımayacak kadar güçlü bir konumdadır. Gerçi Türkiye’nin gücünün bu kadar etkileyici olmadığı dönemlerde bile, Kemal dev güçlerin masasına eşit şartlar öne sürmekten çekinmezdi.”¹²

7 Frankfurter Zeitung, 11 Kasım 1938; Selahattin Çiller, Türk ve Dünya Basınından 450 isim, 1150 Söz, Atatürk için Diyorlar ki, Varlık Yayınları, İstanbul, 1965. www.ata.tsk.tr

8 Germania, 10 Kasım 1938; Selahattin Çiller, Türk ve Dünya Basınından 450 isim, 1150 Söz, Atatürk için Diyorlar ki, Varlık Yayınları, İstanbul, 1965. www.ata.tsk.tr

9 Münchener Neueste, 10 Kasım 1938; Selahattin Çiller, Türk ve Dünya Basınından 450 isim, 1150 Söz, Atatürk için Diyorlar ki, Varlık Yayınları, İstanbul, 1965. www.ata.tsk.tr

10 The New York Times, 11 Kasım 1938; Nuri M. Çolakoğlu, Dünya Basınında Atatürk, İstanbul, 2008, s.105.

11 New York Herald Tribune, 11 Kasım 1938.; Nurcan Toksoy; “Avrupa Gazetelerinde Atatürk’ün Ölümüyle ilgili olarak Çıkan Haber ve Yorumların Türk Basınına Yansıması”, Atatürk Yolu Dergisi, S 37-38, AÜ Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara, 2006, s. 165. Nuri M. Çolakoğlu, Dünya Basınında Atatürk, İstanbul, 2008, s.105-140.

12 The Washington Post 13 Kasım 1938; Nuri M. Çolakoğlu, Dünya Basınında Atatürk, İstanbul, 2008, s.119.

Chicago Daily Tribune: “Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün ölümüyle, tarihin tanıdığı en dikkate değer insanlardan biri daha dünya sahnesinden çekilmiş oluyor.

Türkiye’nin modernleşmesi insanlık tarihinin en çarpıcı sayfalarından biridir ve bu sayfayı yazan Kemal’dir. Bunu söylemek, ilk isyan kıvılcıklarının parladığı yıllar boyunca hayatlarını tehlikeye atarak çalışıp çabalayan birçok ilerici Türk’ün oynadığı rolü görmezlikten gelmek değildir. Fakat son derece kritik evreler boyunca ulusu harekete sevk eden ateşi yönlendirip yöneten, onun gücünü örgütleyen, yeni devleti daha yolculuğun başında ortasında bulduğu tehlikeli kayalıklar ve sığ sular arasından geçirerek esenliğe çıkaran ve Türk halkını modern dünyanın bir üyesi yapacak olağanüstü reformları başlatan ve sonuçlandıran Kemal’dir.

Belki de hiçbir Avrupalı ya da batılı, Kemal’in başarılarını layıkıyla değerlendiremez... Müslüman dünyasını ve onun üslup ve tarzlarını yakından tanımış olanların dışında hiç kimse... Halkından ayrılması Türkler için trajik bir kayıptır, ama bu aynı zamanda dünya için de bir kayıptır. Dünyadan büyük bir adam göçtü.”¹³

Los Angeles Times: “Avrupa’nın savaş sonrasında tarihi liderlerini başarılarına göre sıraya koyan eksiksiz bir liste oluştursaydık, asker, yaratıcı, reformcu, modern Türkiye’nin kurucusu, Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk bu listenin en başlarında yer alırdı. Ölümü dünya barışı için gerçek bir kayıp. On sekiz yıl boyunca yaptığı reformlar, izlediği yapıcı politikalar ve uzun yıllar gelenekle soluk alıp vermiş bir halkı modernleştirme projesi, onun, yüzyılın ilk devlet kurucularından bir olduğunu gösteriyor.”

Arnavutluk

Demokratia Gazetesi: “Atatürk, yüzyılımızın en seçkin simasıdır. Filozofların çeşitli metafizik anlamlar vermiş ve şairlerin en güzel ve en yüksek sözlerle tasvir etmiş oldukları ideale, O, realist sesi ile can vermiştir. O, sözleri uygulamaya çevirmiştir ve büyük uygulamanın dili kendisindedir.”¹⁵

Avusturya

Neues Wiener: “Kemal Atatürk cesur ve yolundan

dönmeyen karakterine bağlı olarak sahip olduğu detaycı ve kararlı iradesi sayesinde hayatı boyunca başarılarla ulaştı; okul zamanında, askerken ve devlet adamıyken de bu durum hiç değişmedi.”¹⁶

Belçika

Soir: “Atatürk devrimleri o kadar büyüktür ki bunların yüceliği karşısında dünya hâlâ hayrettedir. Bu devrimler köhne bir imparatorluktan Batılı ve modern bir Türkiye yaratmıştır.”¹⁷

O Estado De S.Paulo; “Tarih boyunca dünyanın hiçbir ülkesinde Mustafa Kemal ATATÜRK kadar gayretli bir lider görülmemiştir.”¹⁸

Bulgaristan

Slovo: “Atatürk; milletin atası, kılıç, fikir, kalp ve irade adamı idi. Milletin bu büyük evladı, aynı zamanda XX. yüzyılın da büyük yurttaşıdır.”¹⁹

Çin

The China Press: “Yeni Türkiye’nin Cumhurbaşkanı Atatürk’ün (Mustafa Kemal Paşa) ölümü, sadece dünya çapında muhteşem bir şahsiyeti ve büyük bir lideri değil, on yıllar boyunca Türk halkının bağrında alevlenmiş ve büyümüş özgürlük ateşinin gerçek kaynağını da bizden ayırdı.”²⁰

Danimarka

Berlingske Tidende: “Kemal Atatürk, hayatının en olgun çağında ve işinin ortasında vefat etti. Ancak bütün hayatı boyunca bağlandığı askerlik ve devlet adamlığı idealleri tarihte iki ayrı çağın simgeleri olarak devam etmektedir. İktidarlarını kılıçla elde eden pek

¹³ Chicago Daily Tribune, 11 Kasım 1938.

¹⁴ Los Angeles Times, 11 Kasım 1938; Nuri M. Çolakoglu, Dünya Basınında Atatürk, İstanbul, 2008, s.136.

¹⁵ Demokratia Gazetesi, 21 Kasım 1938;

¹⁶ Neues Wiener, 10 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

¹⁷ Ulus, 12 Kasım 1938

¹⁸ Ulus, 12 Kasım 1938

¹⁹ Slovo, 14 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

²⁰ The China Press, 12 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ ETKİLERİ

çok kişinin aksine, Kemal zaferden sonra asla kılıcını kullanmadı.”²¹ (11 Kasım 1938)

Fransa

Le Petit Parisien: “Hiçbir kimse, bu muzaffer general, bu yılmaz devrimci, bu insan kahraman, bu çok popüler adam kadar halkın kalbine yakın olmamıştır.”²²

Le Temps: “Ölüm, yenilgi nedir bilmeyen bu adamı alt etti. Fakat onun yüce eseri ölümsüzdür.”²³

L'illustration: “Tarih çok büyükler gördü. İskenderleri, Napolyonları, Washingtonları gördü. Fakat XX. yüzyılda büyüklük rekorunu ATATÜRK, bu Türkoğlu Türk kırdı.”²⁴

İngiltere

The Daily Telegraph: “Tarih Atatürk'ten başkasının bir milleti ve devleti yeniden kurmak hususunda daha hayret verici, daha iyi ilhamlı bir şekilde hareket etmediğine karar verebilir.”²⁵

Daily Express: “Hiçbir modern lider Atatürk'ün karşılaşmış olduğu fiziksel ve sosyal güçlüklerle karşılaşmamıştır. Fakat Atatürk kendi rızasıyla bu güçlüklerle karşı savaşmayı seçip Türkiye'nin batık ve tükenmiş kalıntılarını önce kurtarıp sonra ülkeyi tekrar inşa etme işine girişti.”²⁶

The Times: “Yeni Türkiye'nin kurucusu, Gazi Mustafa Kemal Paşa olarak da ün yapmış olan Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk'ün kişiliğiyle, bir büyük asker, politikacı ve devlet başkanı göçüp gitmiştir. 1919'da Anadolu'da Türk ordusunun kumandanlığına ve milli hareketin başına geçtiği günden beri, Türkiye'nin tarihi onun hayatının tarihi demektir. Onun cesareti ve yurtseverliği, kendisini, bir umutsuz macera gibi görünen, galip Müttefiklerin hadsiz hesapsız isteklerine karşı küçük, bitkin ve başlangıçta dağınık bir milletin direniş hareketinin başına geçirmişti. Cesareti ve sebatı sayesinde, başka her kumandanın cesaretini sarsabilecek güçlükler ve terslikler içinde başarıyla yürümüştü; daha Gelibolu yarımadasındaki o destani savaşta İngiliz istilacısına karşı dengeyi değiştirmiş olan askeri dehası, onun davasını parlak ve tam bir zafere ulaştırmıştı.”²⁷

“... Atatürk, Hasta Adam'ı gömdüklerini sanan Avrupa devletlerine Türklerin arasında, fişkırp

devletlerini yeniden canlandırmak için bir önderin sihirli değneğini bekleyen hayat pınarları olduğunu gösterdi.”²⁸

“... Kendisi tarafından hazırlanıp yönetilmiş olan Türk Devrimi; erkek, kadın tüm yurttaşlarına, Türkiye'nin önceki kuşaklarından hiçbirine nasip olmayan özgürlük ve güven dolu bir hayat sağladı. Başarıları, Türkiye'yi Avrupa devleti yaptı, Yakın Doğu'nun tarihini değiştirdi.” O cesareti, bilgeliği, nezaketi, mizah yeteneği, cazibesi ve kararlılığıyla Türkiye'nin olgunlaşmasını sağladı.”²⁹

“... Bir zamanlar Avrupa'ya fuzuli girmiş bir devlet sayılan Türkiye, Atatürk'ün önderliği altında Avrupa'nın iç politikasının değerli ve ilerici bir ülkesi olmuştur.”³⁰

The Observer: “Hiçbir çağdaş isim Cumhurbaşkanı Kemal Atatürk ya da Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ismi kadar tartışma yaratan bir isim olmadığı gibi hiçbir çağdaş isim de onun adı kadar saygı ve memnuniyet uyandıramaz.

Perşembe günü ölümün onu alıp götürmesi, yalnız Türkiye'nin hayatını baştanbaşa değiştiren bir dâhinin değil, aynı zamanda milletlerarası ilişkilere iyilik ve yalnız iyilik yapmış bir adamın sonu olmuştur. Atatürk, cesareti, akıllı, inceliği, nükteciligi, sevimliliği ve sebatı ile müreffeh bir Türkiye yarattı. Eski toplumsal gelenekler ve ön yargılar silindi ve Türkiye çağdaş bir devlet oldu.

Eşsiz cesaretini Çanakkale'de göstermiş bir asker olarak işe başladı; Türk ordusunun Müttefik zaferinden arta kalan kalıntılarından yeni bir ordu yarattı. Yalnız

²¹ Berlingske Tidende, 11 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

²² Le Petit Parisien, 12 Kasım 1938; Ulus, 5 Aralık 1938

²³ Tan, 12 Kasım 1938

²⁴ Cumhuriyet, 23 Kasım 1938

²⁵ “Atatürk Hakkında Dünya Neşriyatı”; Ülkü, C XII, Sayı 70, (Birincikânun 1938), s.354.

²⁶ Daily Express, 11 Kasım 1938; Ayrıntılı bilgi için bkznz. Nuri M. Çolakoğlu, Dünya Basınında Atatürk, İstanbul, 2008.

²⁷ The Times, 11 Kasım 1938; Kadircan Kafılı; Atatürk'ten Altın Yapraklar, İstanbul, Yeni Mecmua Neşriyatı, 1943, s.5.

²⁸ a.g.g., 11 Kasım 1938.

²⁹ a.g.g., 13 Kasım 1938.

³⁰ Mustafa Sarı, “The Times Gazetesine Göre Atatürk'ün Vefatı”, Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi, 2008, Sayı 1, s. 373-380.

bir ordu değil milli bir dava yarattı. Galiplerin empoze ettikleri bütün siyasi güçleri yendi, hoşnutsuzlukları yatıştırdı, tarımı ve ticareti yenileştirdi, muhalefete rağmen Avrupa âdetlerini aldı ve tek bir düşman bırakmadı. Dışarıda, Yunanistan ile düşmanlığı giderdi; Avrupa, Balkanlar ve Rusya ile dostluk ilişkileri kurdu; İngiltere'nin dostu oldu ve Türkiye'nin savaşta kaybettiğini 1936'da Montreux'de yeniden kazanarak eserini zaferle taçlandırdı.”³¹

Sunday Times: “Mustafa Kemal Atatürk, Gelibolu'da İngiliz ordusunu mağlup etmiş, Filistin'de çarpışmış, büyük harpten sonra Yunan ordusunu yenerek gazi unvanını kazanmıştır. Fakat 1923'te Cumhuriyet'i ilan ettiği tarihe kadar bütün dünya onun asker olduğu kadar da devlet adamı olduğunu bilmiyordu.”³²

İran

Tahran: “Bu gibi dehalar ancak görünüşte ölürler. Çünkü gerçekte uluslarının anlayış ve görüşlerinde derin ve silinmez izler bırakan eserleriyle daima hayattadırlar.”³³

İrlanda

The Irish Times: “Birinci Dünya Savaşı yenilgisinden sonra girilen kriz sonucunda Türkiye dikkat çekici bir kapasiteye, ispatlanmış bir kabiliyet ve cesarete sahip olan ve popülerliği tartışılmaz bir lidere sahip oldu. Bu lider Mustafa Kemal'di. Çanakkale Taarruzu'nda büyük başarılarla hizmet veren bir subaydı ve hayatının büyük bölümünü ülkesini iç ve dış mihrakların egemenliğinden kurtarmaya adanmıştı.”

...Yirmi yılda bu dikkate şayan adam dünyanın en geri kalmış ülkelerinden birini gelecekte dünyanın hesaba katması gereken güçlü bir millet haline dönüştürdü.” (11 Kasım 1938)

İspanya

ABC: “Hiç şüphe yok ki Türkiye bugün yürürlükte olan sosyal ve siyasi reformları bitmek tükenmek bilmeyen enerjisiyle gerçekleştiren Kemal Atatürk'e çok şey borçlu. (11 Kasım 1938)

İsviçre

Neue Zürcher Zeitung: “Türk gençliği Atatürk'ün ruhuna inanmıştır; asla geriye adım atmayacak,

tereddüt etmeden kendisine gösterilen yolda ilerleyecektir.”³⁴

La Tribune Des Nations: “Cumhuriyet rejiminin kuruluşundan beri Mustafa Kemal'in yabancı büyük güçlerle ilişkilerinde güttüğü amaç, Türkiye'nin bağımsızlığına ya da hareket özgürlüğüne zarar vermeden, bütün güç odaklarıyla iyi ilişkiler sürdürmektir.”³⁵

İtalya

Tribuna: “Atatürk'ün ölümü ile Orta Doğu'nun gelişmesinde, ilerlemesinde birinci derecede öncü olan son derece kuvvetli bir devlet adamı kaybolmuştur.”³⁶

Japonya

The Japan Times: “Erzurum ve Sivas Kongrelerini düzenleyip başına geçtiği milliyetçi hareketi zafere taşıyan Kemal Atatürk'ün kariyerinin modern dünyada henüz bir eşine rastlanmamıştır. Ondan önce de birçok önder uluslar yarattı. Ama onun işi hepsinden zordu. O, asırlardır çürümeye yüz tutmuş bir ulusun yeniden ayakları üzerinde durmasını sağladı.”³⁷

“Sarışın, mavi gözlü yurtsever, Türkiye Cumhuriyeti'nin cumhurbaşkanı, ülkesi uğruna bir ömre pek çok devlet başkanından daha fazla şey sığdırmayı başarmış Mustafa Kemal Atatürk... Cumhurbaşkanı Atatürk'ün kuşkusuz yetenekli yardımcıları, sadık izleyicileri vardı fakat Cumhuriyet'in kuruluşundan (29 Ekim 1923) bu yana Türk dış ve iç politikasına damgasını vuran sıra dışı gerçekçilik, tümüyle onun özgün dehasının eseridir.”

“Türkiye'nin kaderi üzerinde birinci derecede etkili olmuş bu asker ve devlet adamı, ilerleme adına enerjisini ve saygınlığını ortaya koydu. Bu yılmak bilmez adamın yüz yüze geldiği büyük güçlükler karşısında çağımızın

31 The Observer, 13 Kasım 1938.

32 Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiye'si, Dahiliye Vekâleti, Ankara, 1938, s.79-87

33 Tahran, 23 Kasım 1938; Selahattin Çiller, Türk ve Dünya Basınından 450 isim, 1150 Söz, Atatürk için Diyorlar ki, Varlık Yayınları, İstanbul, 1965, s.84.

34 Neue Zürcher Zeitung, 10 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

35 La Tribune Des Nations, 17 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

36 Tribuna, 15 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

37 The Japan Times, 12 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ ETKİLERİ

hiçbir lideri daha fazlasını yapamazdı. Atatürk ve 1923'te kurduğu yeni devlet için 'olağanüstü bir adam, olağanüstü bir devrim' denmişti. Dünya Savaşı'nı izleyen devrimlerden hiçbiri, Atatürk'ün yönettiği Türk Ulusal Devrimi kadar çabuk gerçekleştirilmemiş ve onun kadar çarpıcı sonuçlara ulaşmamıştır." 38

The Osaka Mainichi: "Sadece yirmi yıl gibi kısa bir süre içinde diplomatik hamlelerle Türkiye'yi sessiz sedasız Yakın Doğu ulusları arasında birinci sıraya yükselten ve İslam ülkeleri arasında emsali bulunmayan gerçek bir refaha kavuşturan kişiydi Cumhurbaşkanı Atatürk. Ülkesini istemeden yalnız bırakmış olsa da biz onu dünyanın büyük adamları denilen insanlardan ancak birkaçının el birliğiyle altından kalkabileceği bir görevi başarıyla tamamlamış bir devlet adamı, sosyal reformcu ve diplomat olarak görmeye devam edeceğiz."

"Biz Japonlar, Türkiye'den yaklaşık yarım yüzyıl önce benzeri görülmemiş bir yeniden yapılanmaya giderek tüm dünyayı şaşkınlığa boğmuştuk. O nedenle Türklerin başarısında bu kadar şaşılacak bir yön bulmayabiliriz. Ancak hiç unutmayalım ki biz yaptıklarımızı imparatorun saygın kudreti sayesinde yapabildik. Oysa Kemal Atatürk'ün ulusu çıplak elleriyle kaderin pençesinden çekip aldığı ve gerçek bir ulusal reform sürecini başarıya kavuşturduğu ortam ve koşullar, bizimkinden baştan aşağıya farklıydı. Kemal Atatürk'ün karşı karşıya bulunduğu (ve başa çıkmayı başardığı) son derece tehlikeli durumu ve giydiği ateşten gömleği bizim yaşadıklarımızla karşılaştırsak bizim çok daha talihi olduğumuzu görerek ona derin bir sempati duymaktan kendimizi alamayız." 39

Macaristan

Pester Lloyd: "Macaristan, Gazi Kemal Atatürk'ü, Türkiye'ye dayatılmış Paris Barış Antlaşmaları ağını ilk kez delen ve yırtıp atan, Türkiye'yi hayata döndüren devlet adamı olarak tanımış ve aynı zamanda Türkiye'yi değiştiren reformcu kimliğine hayranlık duymuştur." 40

Pesti Hirlap: "Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Kemal Atatürk'ün ölümüyle asrın en büyük şahsiyetlerinden biri, Türk milletin kumandanı, büyük bir devlet başkanı, bir organizasyon dehası bu dünyadan ayrıldı." 41

Mısır

El-Ahram: "Bugün toprak, kahramanlığı, destanı dillerde dolaşan bir adamı içine almış bulunuyor. Fakat tarih onun adını ölümsüzleştirecektir." 42

Romanya

Universul: "Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı Gazi Atatürk, belki de zamanımızın en büyüklerinden biriydi çünkü onun yaptıkları gerçekten mucizedir. Türkiye Cumhuriyeti! Bu sözcüklerde büyük Atatürk'ün muhteşem eserini meydana getiren köklü politik, ekonomik, mali değişikliklerin anlamı saklıdır."

"Atatürk için yüzyılımızın en büyük insanı desek mübalağa etmez ancak gerçeği belirtmiş oluruz. O, devrimcilerin en büyüğüdür ve yüzyılımız bu en büyük devrimcisine çok şey borçludur." 43

Singapur

Malaya Tribune: "Gazi Mustafa Kemal Paşa efsanesinin temelinde iki olağanüstü başarı yatıyor: Bunlardan birincisi, Mustafa Kemal'in son nefesini vermekte olan bir imparatorluğun yıkıntılarından bir cumhuriyet yaratması. İkinci başarı da halkı bu Cumhuriyet'i yaşatacak şekilde eğitmesi." 44

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği;

Izvestia: "Mustafa Kemal'in büyük askeri zekâsı ve aklı, geniş ufku ve milli davaya sadık olması, onu Türk halkının Milli Kurtuluş Hareketi'nde ünlü bir önder olarak öne çıkardı... Mustafa Kemal'in cumhurbaşkanı olduğu dönemde Türkiye iç durumunu iyileştirerek uluslararası alanda yerini pekiştirmiş, sanayisini kurmaya başlamış, uluslararası politikada önemli bir rol oynar hale gelmiştir." 45

38 The Japan Times, 13 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

39 The Osaka Mainichi, 13 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

40 Pester Lloyd, 11 Kasım 1938

41 Pesti Hirlap, 12 Kasım 1938

42 El-Ahram, 11 Kasım 1938

43 Universul, 12 Kasım 1938

44 Malaya Tribune, 11 Kasım 1938

45 Izvestia, 11 Kasım 1938; 41, 42, 43, 44 ve 45'inci dipnotlar ayrıntılı bilgi için bakınız: Nuri M. Çolakoğlu, Dünya Basınında Atatürk, İstanbul, 2008.

Yeni Zelanda

Evening Post: “Atatürk muhteşem bir generaldi, fırsatları kullanan ve belki de Büyük Savaş'ın yarattığı en iyi generaldi. ANZAC'ların Boğazlarda başarısızlığa uğraması tamamen onun kişisel girişimciliği, konulara hâkimiyeti ve kişiliğinde var olan unsurlardan kaynaklanıyordu.”

“Her gerçek asker gibi son derece parlak başarılarına rağmen savaşmayı hiç sevmezdi. Askerleştirilmiş bir milletin başında bulunan sağlam durumdaki bir lider olarak güçsüz komşularının üzerine saldırmadı ve başka ülkelerin aralarındaki tartışmalara karışmadı. Fesatçı ve ihtiraslı düşmanlarını saf dışı ederken acımasızdı fakat sıradan Türkler için ise bir babanın vereceği sevgiyi ve şefkati göstermişti.”⁴⁶

Dominion: “Şu anda açıkça görebiliyoruz ki Kemal Atatürk olmasaydı modern Türkiye diye bir şey de olmayacaktı. Ülkesini dünya ülkeleri arasında halkının asırlarca rüyasında bile göremediği bir konuma taşıdı. Ulusal sınırlar dışında kalan birtakım toprakları elinde tutmanın bir kudret değil, zafiyet kaynağı olduğunu görecektik kadar bilgeydi. Ulusunu, diğer ülkelerin ittifak yapmak ve teveccühünü kazanmak için uğraştığı önemli bir ulus haline getirdi.”⁴⁷

Yugoslavya

Politika: “Atatürk'ün kendi hayatını Türk milletinin hayatına adadığına dair sayısız delil vardır. Atatürk halk arasında Türkiye Cumhuriyeti'nin sade bir vatandaşı gibi hareket ediyor, fakir Anadolu köylüsüne ve sade vatandaşa değer veriyordu. Yurt gezilerinde herkesle yakın temasta bulunmaktan kendini alamıyordu. Herkese halk insanı olarak sesleniyordu.”

“O gerçek bir Atatürk'tür. Çünkü yeni bir devleti bir sihirbaz olarak değil, ona yeni ufuklar açan gerçek bir önder olarak ortaya çıkarmıştır. O, yalnızca yeni bir uygarlığın kurucusu değildir. O, aynı zamanda, uygarlığın en yüksek değerlerine kadar ilerleyecek yepyeni bir Türkiye'nin de manevi Ata'sıdır.”⁴⁸

“Dünya şimdiye kadar kürsülere çıkmış en değerli halk liderini, cumhurbaşkanını ve çağdaş tarihin Yakın Doğu'daki en büyük devlet adamını yitirdi...“Yüzünün dış görünüşü iç özelliklerine ve kabiliyetlerine uyuyordu. İç özelliklerinden mahareti, becerikliliği, toplum sevgisi, kararlılığı, kandıramayışı, devrimciliği,

reformculuğu, yaratıcılığı, çalışkanlığı, cüretkârlığı ve ihtirası devrimci-ilerici ve milli idealleri yüksek kişilere özgü vasıflardır.”⁴⁹

Pravda: “Milletinin mutluluğu ve refahı için sağlığından feragat eden, hayatı boyunca hiç durmadan çalışan, aynı hayatı bu yüce ülkü için defalarca tehlikeye atan, yine bu ülkü için karşısına çıkan bütün engelleri aşan, bütün zincirleri koparan büyük Önder Kemal Atatürk'ü anlatmaya kelimeler yetmez. Ama yaptıklarına verebileceğimiz en iyi örnek, yeni, modern, zengin ve güçlü Türkiye Cumhuriyeti'dir.”⁵⁰

Yunanistan

Kathimerini: “O, iki ülkeyi, Türkiye ve Yunanistan'ı birbirine yaklaştırdı. Barış ve ilerleme yolunda dost ve müttefik yaptı. Ölüm, bir zamanın büyük rakibini, dünün büyük dostunu her tür siyasi ihtirastan uzak gerçek bir insan olarak dünya tarihine teslim etti.”

“Ülkeler, büyük adamlar için çok heykeller dikecekler ve şanlı yollarda kendilerine iyi kılavuz olanları hep hatırlayacaklardır. Ama Türkiye, dağları delmeli, en derinlerde bile olsa arayıp bulacağı en değerli taştan Kemal Atatürk'ün heykelini yapmalıdır. Çünkü Türkiye, dost-düşman herkesin kışkandığı, hayran kaldığı bir insana sahip olma şansına kavuşmuştu. Onun ölümü, sadece Türkiye için değil, bütün dünya uygarlığı için büyük bir kayıptır.”

“Mustafa Kemal, Anadolu'daki zaferiyle kazandığı güç ve destekle donanmış olarak cesur reformlar başlattı. Bu reformlar sayesinde, Türkiye birkaç yıl içinde bütün dünyanın hayranlıkla baktığı büyük ilerlemeleri sağlayan bir devlet haline geldi.”⁵¹

Vradini: “O, hiç tereddütsüz çağdaş medeni devletlerarasında bulunan bir devletin kurucusuydu. Ölümü şüphesiz dost ve müttefik ülke için bir darbedir. Ancak attığı temeller, yeni Türkiye'nin üzerinde dayan-

⁴⁶ Evening Post, 11 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

⁴⁷ Dominion, 11 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

⁴⁸ Politika, 12 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

⁴⁹ Politika, 13 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

⁵⁰ Pravda, 11 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

⁵¹ Kathimerini, 11 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

ATATÜRK'ÜN VEFATININ DÜNYA KAMUOYUNDAKİ ETKİLERİ

dığı ve ilerleyeceği granittir. Tarih de bu granitin üzerine büyük reformcu Kemal Atatürk'ün adını kazımıştır.”⁵²

“Kemal Atatürk ve destanlaşan mücadelesindeki seçkin yoldaşları tarafından yaratılan bu yeni Türkiye'ye, Yunanistan samimi dostluk ve müttefiklik bağlarıyla bağlandı. O zaman Ege'nin iki yakasında, anlaşılmaz bir şekilde yüzyıllar boyu kılıçlarını çarpıştıran bu iki halk için yeni bir dönem başladı: Bugün ve yarın için yakın iş birliği dönemi. Kemal Atatürk, Balkanlarda her şeye yeni bir biçim veren bu büyük tarihi değişimin mimarlarından. O, şanlı hayatı boyunca Yunanistan'ın samimi bir dostu oldu. Ruhunun bütün gücüyle iki halkın iş birliğine inandı. Yunan halkı, bütün ruhuyla dost ve müttefik Türk halkının büyük yasını paylaşıyor.”⁵³

Sonuç

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün vefatının ardından dünya basınında yer alan yazıların ortak yönü, bir istiklal harbi önderinin, aynı zamanda nasıl bir çağdaşlaşma lideri olduğunu göstermektir. Birbirinden farklı birçok ülke gazete ve makalelerinde bu ortak gözlem ve tespitlerin yapılmış olması bakımından ayrıca öneme sahiptir. Dünya basını, Atatürk'ün, özellikle imkânsızlıklar içerisinde ve işgal edilmiş bir ülkeyi kurtararak onu çağdaş uygarlıklar düzeyine ulaştırma çabası ve başarısına vurgu yaparken, Atatürk'ün tarihsel kişiliğini doğru bir şekilde ele almış O'nun büyüklüğünün altını çizmiştir. Dünya kamuoyu Atatürk'ü, istiklalin ve istikbalin önderi olarak selamlamışlar ve besledikleri saygı ve hayranlığı ifade etmekte hakşinas davranmışlardır. Bu durum O'nun büyük bir asker, üstün bir lider olması yanında eserlerinin evrensel boyutta yarattığı etkiyi anlamada şüphesiz ki büyük önem taşımaktadır.

⁵² Vradini, 10 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

⁵³ Vradini, 11 Kasım 1938; www.ata.tsk.tr

**KURTULUŞ SAVAŞI'NIN
HAZİN TANIKLARI:
TÜRK VE YUNAN ESİRLER**

CEMALETTİN TAŞKIRAN
MİLLİ MÜCADELE'DE
TÜRK VE YUNAN
ESİRLER (1919-1923)

**Milli Mücadele'de Türk
ve Yunan Esirler
Cemalettin Taşkiran
336 sayfa, 28 TL**

**İzmir-Konak
kitabevimiz açıldı.**
Konak Mah.
Anafartalar Cad.
No: 2 Konak/İzmir
Tel: (0232) 484 77 21

Kitabevlerimiz: **İstanbul** - Kadıköy, Tel: (0216) 348 97 84 Eminönü - Müze, Tel: (0212) 511 13 37
Caddebostan, Tel: (0216) 386 65 62 Beşiktaş, Tel: (0212) 258 77 43 Bakırköy, Tel: (0212) 571 20 32
Nişantaşı, Tel: (0212) 234 80 71 Taksim, Tel: (0212) 238 08 37 • **Ankara** - Yenişehir,
Tel: (0312) 430 33 66 Tunalı Hilmi, Tel: (0312) 324 10 73 Bahçelievler, Tel: (0312) 222 63 38 • **İzmir**
- Karşıyaka, Tel: (0232) 364 71 42 • **Diyarbakır** - Ofis, Tel: (0412) 228 42 16 • **Eskişehir** - Tepebaşı,
Tel: (0222) 220 49 13 • **Konya** - Selçuklu, Tel: (0332) 351 16 07 • **Kayseri** - Melikgazi,
Tel: (0352) 222 56 92 • **Manisa**, Tel: (0236) 231 69 24 • **Samsun** - Çiftlik, Tel: (0362) 233 38 30
• **Trabzon** - Merkez, Tel: (0462) 326 98 39

*Kurucusu olduğumuz İş Bankası Kültür Yayınları
yeni kitaplarla büyümeye devam ediyor.*

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Türkiye'nin Bankası

PROF. DR. ÖZDEMİR NUTKU İLE TİYATRO ÜZERİNE SÖYLEŞİ¹

Söyleşiyi Yapan: Sinem ANAR (*)

Tiyatro, bir sanat dalı olarak neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. İlk örnekleri Eski Yunan'da karşımıza çıkmıştır. Bizim toplumumuzda bu sanat dalı çağdaş anlamda Tanzimat ile birlikte görülmeye başlanmıştır. Tiyatro aynı zamanda halkı eğitmek ve eğlendirmek amacıyla yapılan bir sanat dalıdır.

Bu alanda ülkemizde söz sahibi olan, tiyatro bilincinin kazandırılmasında büyük rol sahibi olan, hayatını tiyatroya adan, ülkemize binlerce öğrenci yetiştiren Sayın Prof. Dr. Özdemir NUTKU ile Anıtkabir Dergisi adına tiyatroya ilişkin bir söyleşi yaptık. Tiyatro hakkında Sayın Prof. Dr. Özdemir NUTKU'ya sorduğum sorular ve kendisinden aldığım yanıtlar aşağıda bulunmaktadır.

(*) Balıkesir/ Bigadiç Kuvayı Milliye Anadolu Lisesi Öğrencisi

1 Prof. Dr. Özdemir NUTKU, 12 Ocak 1931'de İstanbul'da doğdu. İlkokuldan sonra 1942'de Robert Koleji'ne girdi ve 1950'de mezun oldu. Amatör bir müzisyen olan Nutku'nun tiyatroya olan ilgisi kolej yıllarında başladı. Okulun temsil kolunda, amatör olarak çeşitli roller oynadı. 1946/1947 döneminde, Kadıköy Süreyya Sineması'nda sahnelenen Franz Lehar'ın Tarla Kuşu operetinde ilk profesyonel rolünü oynadı.

Ailesiyle Ankara'ya taşındıktan sonra Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne bir yıl devam etti. 1952'de yine aynı Üniversitenin DTCF İngiliz Dili ve Edebiyatı Kürsüsü'ne yazıldı. Bir yandan da, kolej yıllarında başlayan şiir yazma merakı ile 1950'de ilk şiir kitabı Eller yayımlandı. 1956'da Ankara Üniversitesi'nden mezun olan yazar, aynı yıl bir bursla Almanya'ya gitti ve Göttingen kentindeki Georg-August Üniversitesi, Tiyatro Bölümü'ne alındı ve oradaki öğrenimini 1959 yazında tamamladı.

Almanya'da bulunduğu yıllarda, Göttingen Devlet Tiyatrosu Sanat Yönetmeni ünlü Heinz Hilpert'in yanında üç yıl asistanlık yaptı ve Almanya'daki çeşitli özel tiyatrolarda oyun sahneledi. 1959'da yurda döndü ve bir yıl önce kurulan Ankara Üniversitesi DTCF Tiyatro Enstitüsü'ne asistan olarak girdi. 1960'da ilk tiyatro kitabı Tiyatro ve Yazar yayımlandı.

1961'de doktor, 1967'de Doçent ve 1974'te de profesör oldu. 1976 yılında İzmir'e yerleşen Nutku, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Tiyatro Bölümü'nü kurdu. Nutku, bugüne kadar 37'si tiyatro, 22'si çeviri, 4'ü şiir, 12'si oyun ve uyarlama, 2'si senaryo, 1'i çocuk olmak üzere 78 kitap yazdı ve yayımladı.

Çeşitli uluslararası Tiyatro Şenliklerinde yönetmen olarak birincilik ve ikincilik ödülleri aldı. 1979'da Meddahlık ve Meddah Hikâyeleri adlı inceleme kitabıyla, Milli Kültür Vakfı'nın "Büyük Edebiyat Ödülü"nü kazandı. 1984'te Güngör Dilmen'in Midas'ın Kulakları adlı oyununu sahnelemesindeki başarısından ötürü, Nutku'ya "Ulvi Uraz Yönetmenlik Ödülü" verildi. 1989 yılında, Türk Tiyatrosu'na katkısı ve Türk Tiyatrosunu dışarıda tanıtmada gösterdiği çaba için Tiyatro ve Televizyon Yazarları Derneği'nin "Tiyatroya Katkı Ödülü"ne layık görüldü. 1990 yılının Ekim ayında, Viyana'daki "Tiyatro Zirvesi"nde «Dünya Tiyatro Eğitimi Enstitüsü»nün kurucularından biri olarak bu Enstitü'nün Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi.

1990'da kurduğu İzmir «Şehir Tiyatroları»na 1991'de Genel Sanat Yönetmeni olarak atandı. 1991 yılında, Türkiye'nin ilk "Kamyon Tiyatro"sunu yaptı ve gezici çocuk tiyatrosunu kurdu. Böylece tiyatroyu, tiyatroya hiç gitmemiş çocukların ayağına götürdü. 1991 yılında Salihli Belediyesi'nin "Dionisos Ödülü"nü aldı. 1993'te, Kültür Bakanlığının "Tiyatro Araştırmaları Büyük Ödülü" ile onurlandırıldı.

Güzel Sanatlar Fakültesi'nde dekan yardımcılığı ve dekanlık yaptı, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü ve aynı fakültenin Sahne Sanatları Bölümü Başkanı'yken 12 Ocak 1998 tarihinde yaş sınırı nedeniyle emekli oldu.

1. Tiyatro nedir? Dünyada ve Türkiye’de nasıl gelişmiştir? Ülkeler arasındaki ilişkiyi güçlendirir mi?

Tiyatro nedir? Ya onu ölümsüz yapan? Taş devrinden bu yana insanoğlu niçin bu kadar değer vermiştir oyuna, taklide ve onu birlikte yaşamaya? Bunun iki temel nedeni vardır: Biri, insanın kendinden ötede olmaya yönelik içgüdüsel eğilimi, diğeri de onun, bilinmeyen şeylere, kutsal ve gizemli olana karşı duyduğu korkuyla karışık özlemidir. Tiyatronun kaynağı, yaşamsal gereksinimlerini sağlayan ilkel insanların, onları yaşatan, üreten ve geliştiren eylemlere, duygulara ve düşüncelere karşı takındıkları tavırdadır. Onların avladıkları hayvanlar, dalından koparıp yedikleri meyveler, yağmura, baskına karşı kurdukları evler, ısınmak için kestikleri ağaçlar, suyu geçmek için yaptıkları sallar, ağaçlara tırmanmak için yaptıkları saz ipler onların doğaya sağladıkları üstünlüğün birer göstergesidir. Bunun da bilincine varmıştır ilkel insan; bu bilgisini tartımlı hareketler yapıp sesler çıkararak, dans ederek topluca değerlendirmiştir. Doğanın durmadan insan yaşamını etki altında tutmasına karşı, insan da doğal olanı değiştirerek üstünlük sağlama yoluna gitmiştir. Bu üstünlüğün anlatımı ise, ilkel insanın topluca düzenlediği yalın ve yabanıl oyunlarla var olmuştur. Bu ilkel oyunlar giderek daha belirgin ve düzenli bir duruma gelmiş ve ritüeller ortaya çıkmıştır. Böylece insanın doğa ile ilişkisinde büyü var olmuş; çeşitli giysiler, maskeler, tartımlı hareketler, gizemli sesler doğal olanın dışında kalan üsluplaştırmayı, başka deyişle sanatsal anlatımı getirmiştir.

Öbür yanda, insanoğlunun dinlenmek, vakit geçirmek, eğlenmek ve düşünmek için bulduğu topluca oyunlar, güncel sorunları ve olayları yansıtmıştır. Doğa ile ilişkisinde Büyücü’nün yönetiminde törensel gösteriye giren insanoğlu, güncel olayları yansıtan oyunlarda da homo ludens’i, yani ‘oynayan insan’ı var etmiştir. Ritüel, insanın doğayla çatışmasını simgelerken, ilkel insanın günlük işlerini yansıtan oyunlar da onun öteki insanlarla olan ilişkilerini ya da çatışmalarını anlatmıştır.

Öyleyse, ilkel insan, birlikte ortaya çıkardığı anlatım biçimlerinde iki kaynaktan hareket etmiştir: Anlatım biçimini düzenleyen konu (ki güncel bir olayı yansıtar) ve bu konunun insan doğasına ilişkin büyü yanı (ki yaşamın evrensel öz değerlerini ortaya çıkarır).

Tiyatro olgusunun iki yarım küresi, yani sahne ile izleyici arasındaki birleşmede, insanoğlunun yaşamında doğru’lara yönelik bir artış sağlama işlemi hiçbir zaman yaşamın kuru ve katı bir tanımlaması değildir. Tiyatronun görevi her an insanı bütünlüğü içinde düşünürken “heyecanlandırmak, kendisini bir başkasının yaşamı ile görebilmesini sağlamaktır.” Brecht gibi, öğreticiliğe önem veren bir kuramcı yazar bile yalnız akıllı, yalnız düşünceyi değil, duyguyu ve sezgiyle de seyircisini etkileme yolunu tutmuştur.

Tiyatro bir sanat dalıdır, ama aynı zamanda insanların toplandığı bir yerde onları bir araya getiren, onları birbirine yakınlaştıran, birbirinden ayrı karakterde, ayrı ruh durumunda olan, farklı düşüncede olan insanları yan yana getirir ve bir tek şey üzerine odaklanan bu topluluğun sadece olup biten üzerine düşünmelerini sağlar. Bunun için de ileri ülkelerde, savaştan sonra, en önce harap olmuş yerle bir olmuş bütün kentlerde öncelikle tiyatro ve konser salonları yapılmıştır. Hatta dönemin ilk Şansölyesi olan, Federal Almanya’nın Başbakanına; “Siz, Federal Almanya’nın ekonomik mucizesini neye borçlusunuz?” dendiği zaman “Tiyatroya”, demiştir. Muhesirler şaşırırlar ve açıklamasını isterler; .başbakan yanıtlar: “Çünkü biz, savaş sonrasında, tiyatro yoluyla o topluma moral verdik ve çalışma düzeninin artmasını elde ettik.”

Bu yüzden, tiyatro, sadece ahlaki açıdan insanların doğru yapması gereken şeyleri göstermez, aynı zamanda, birlikte çalışmanın sorumluluğunu da öğretir; bunu da didaktik olmadan, yani ‘bu şöyle olmalı’ demeden, belli bir konu ve tema içinde götürür ve böylece fark ettirmeden insanlara etki eder. Tarih boyunca, tiyatronun, önemli bir gereksinim olduğu anlaşılır. İnsanların dünyanın diğer yaratıklarından farkı, kültür düzeyinde yaşama gereksinimidir. Hayvanlar, yeme içme, üreme dışında bir gereksinim duymazlar. Ama uygar insan beyni, bunların dışında, belli bir kültür yaşamının içinde bulunmak ister. Atatürk’ün dediği gibi, uygar bir ulusun temeli, kültürdür. Sanat o kültürün geliştiricisi, tiyatro da dinamosudur.

Tiyatroyu ölümsüz yapan hiç yaşlanmayan, hiç bitmeyen büyüdür. Tiyatro, genel yaklaşımı içinde ölümsüz, oysa gelişme aşamaları içinde ölümlüdür.

Sahne, özvarlığını fark etmemize yarayan şeylerin, mutlulukların, acıların, ağlama ve gülmelerin, sevgilerimizin, nefretlerimizin, üstünlüklerimizin ve zaaflarımızın büyüğü aynasıdır. Oyun yazarı ve ilk Shakespeare yorumcularından Johann Elias Schlegel, 1764 yılında yazdığı bir yazısında, ayna olma görevinden şöyle söz etmiştir: “İyi bir tiyatro tüm insanlara, kendine çekidüzen veren bir kadının ayna karşısında yaptığını yaptırır.” Romantik dönem yazarlarından Novalis, tiyatroyu, “insanoğlunun canlı yansıması” olarak deyimler.

Garip gelebilir, ama tarih boyunca toplumlar ve insanlarda yaşam korkusu ve yok olma tehlikesi arttıkça, tiyatro da buna karşı o şiddette karşı durmuştur. İnsan yaşamında olağanüstü ve çoğu zaman da kendini belli etmeden roller oynayan tiyatronun tarihsel gelişmesi içinde, her çıkışın tinsel, siyasal, toplumsal durumlarını aydınlatmış görülür. Artık bugün tiyatronun varlığı ve etkisi tartışma götürmez bir gerçektir; tiyatronun her gelişme evresi yalnızca bir vakit geçirme olmamıştır. İnsan yaşamında bu gelişme basamağı, izleyicinin tiyatro olayına katılımı ile kendini tanımanın, kendini gerçekleştirmenin ya da daha çok günümüzde görüldüğü gibi, maskeleri atmanın ilkelerini ortaya çıkarmış ve yapısı içinde kendine özgü bir varlık olmuştur.

2. Tiyatro toplumsal kültürü nasıl geliştirir?

Birinci yanıttımda buna biraz değinmiştim. Ama bunu biraz daha açabilirim. Tiyatro, belli bir mekânda yapılmaz. Ünlü Alman yönetmen-oyuncu Max Reinhardt, “Her yer tiyatrodur”, sloganıyla, tiyatronun her an ve yerde yapılabileceğini vurgulamıştır. Bizler sosyal hayatımızda belli maskeler takmak zorundayızdır çünkü bir cenaze merasiminde kahkahalarla gülemeyiz bir cenaze merasimi üzüntülüdür. Öleni uzaktan tanıyan pek fazla üzüntü duymayan bir insan da üzüntülü gibi rol yapar. Bizim sosyal maskelerimiz var yani hep birlikte yaşadığımız için, bu maskeleri takmak zorunda hissederiz. Tiyatro, yaşamı bir estetik içinde göstererek yansılar; yani olduğu gibi taklit etmez, onu estetik bir atmosferin içine oturtur. Bunda ne kadar başarı sağlarsa, o kadar çok şey öğretir ve insanın ruhsal ve entelektüel düzeyini yükseltir. Yaşamdaki, sadece doğru ve yanlış olanı ya da güzel ile çirkin olanı değil, aynı zamanda birlikte olmanın önemini öğretir.

Uzun zamandır tiyatronun içinde olduğum için, adım adım da olsa, Türk toplumunda tiyatroya meraklı çok genç var. Anadolu’da ve büyük kentlerde birçok amatör topluluk bulunuyor ve bunlar tiyatro çalışmaları yapıyorlar. Bu çalışmalar, imece denemeler olduğu için çok yararlı; çünkü bu birliktelik imece iş kurmayı öğretiyor, birbirine karşı güveni ve sorumluluğu öğretiyor.

Gelişmiş ülkelerde buna çok önem veriliyor; oralarda çoğu eğitim tiyatroyla, oyunla... Anaokulundan başlayıp üniversitede devam ediyor. Çocukluğunda oyun oynamamış çocuk, farkında olmadan yavaş yavaş şiddete yönelir, büyürken aynı sertliği gören, dayak yiyen çocuk ileride gelişip büyüdüktan sonra aynı şiddeti başkaları üzerinde dener. Kısacası, çocuğun yetişişinde oyun çok önemli. Günümüzde, ileri okullarımızda tiyatro önem kazandı. Bu konuda bir kitabım var: adı Oyun-Çocuk- Tiyatro. Çocuğun oyun oynaması ama bunu pedagogların yardımıyla öğrenmesi büyük önem taşıyor. Çocuklar, sabahdan akşama oyun oynamaz, belli yöntemlerle oyunla birlikte bilgi edinme zordur. Bizim toplumumuzda, daha ileri atmosferde olan kentlerimizde bu yapılmıyor. Şimdi yaratıcı drama diye bir şey var büyükler, meslek sahibi olanlar da yaratıcı drama içinde yer alıyor. Bu, onlara, bir dinlenme ve huzur sağlıyor, Hayatımızdaki gerilim çok kötü bir şey; bu gerilimi atmak için drama ve doğaçlama birer kurtarıcıdır. Büyük kentlerde bunlara önem verilmeye başlandı; ama kırsal alanlara gelince bunun için bir şey söyleyemem, çünkü kırsal alanlara ancak turne tiyatroları gidebiliyor.

Almanya’da 350 tane devlet tiyatrosu, 2000 tane köy tiyatrosu, ayrıca özel tiyatrolar var ve bunların hepsine ödenek çıkıyor çünkü bütün partiler tiyatronun önemli bir gereksinim olduğunun bilincindedir.

3. Tiyatronun sizin için ne anlam ifade ettiğini bir iki cümle ile açıklayabilir misiniz?

Tiyatro, benim için, hayatın sanatsal bir biçimde yeniden yaratılmasıdır. Tiyatro, insanın evrensel ifade-sidir ve kendisini düzeltmeye yarayan aynasıdır.

4. Uzun yıllar tiyatro hocalığı yaptınız, tiyatro bölümleri kurdunuz, piyano ve müziğe olan ilginizi de biliyoruz, peki oradan tiyatroya sizi ne yöneltti?

Önce klasik piyano öğrendim. İlk ve son konserimde genç yetenekler diye saray sinemasında Bach, Scarleth konserim oldu. Daha sonra sol elim jimnastik salonun da bir kaza geçirdi, sekiz ay alçıda kaldı. Bunun üzerine caz notaları getirttim. Çünkü sol elim hareket niteliğini kaybetmişti. Kazadan önce Schumann'ın sol el etüdünü bile çalabiliyordum; bu oldukça zor bir parçaydı. Piyanoda bas bayağı ilerlemiştim. Caz ve popüler müziğe geçtiğimde, piyano çalmam para etti. Hem Türkiye'deki hem de Almanya'daki eğitimimi piyanomla kazandım. Alman hükümetinin verdiği burs fazla bir şey değildi. İki Türk, iki Alman müzisyenle bir kuartet kurup her hafta Cumartesi, Pazar 500 mark kazanıyordum. O zaman Avro yoktu. Türkiye'de babam milletevliydi, ondan daha fazla para kazanıyordum. . Yine de İzmir'e geldiğimde, öğrencilerim de bilir, 27 Mart Dünya Tiyatro Günlerinde çıkıp çalardım fakat sonra çok meşgul olmaya başladım. Çünkü her müzik aleti çalmada olduğu gibi, piyanoda da uzun saatler egzersiz yapmak gerekir. Her hüner uzun çalışmalar ister. Almanya'ya gidip tiyatro yönetmenliği eğitimi gördükten sonra, Ankara Üniversitesine asistan olarak alındım, ama o zaman da daha piyano çalmayı bırakmamıştım.

İki yol ağzına geldiğimde hangisini seçeceğim diye düşünmeye başladım: tiyatro mu, müzik mi? İki şeyi birden yaparsam ikisi de mükemmel olmalı, ama bir tek şeye odaklanırsan en yukarılara çıkabilirsin. Bir kıyaslama yaptım: müziği seçsem, iyi para kazanırım, tiyatroyla geçinebilecek kadar bir kazanç elde edebilirim. Ancak tiyatroyu seçersem daha yararlı olabilirim, üniversitede hem hoca hem yazdığım kitaplarla, makalelerle gençlere destek olabilirim dedim ve böylece tiyatroyu seçtim. İyi de oldu. Kendimi sonsuza dek öğrenci kalacak bir hoca gibi hissediyorum. Kendi öğrencilerime de aynı şeyi söylüyorum: bilimin, sanatın ve bilginin sonu yok. Benden sonra tiyatro ile uğraşanlardan belki biraz daha fazla birikimim var, ama hâlâ öğreneceğim çok şey olduğunun bilincindeyim.

5. Kurup oynadığınız birçok tiyatrolar oldu, bunların arasında ilk kez sizin kurduğunuz olan Kamyon Tiyatrosu hakkında bize bilgi verebilir misiniz?

Çoğu zaman tiyatro binaları merkezdedir ve oraya gelebilecek olanlar ya otobüsle ya da kendi arabalarıyla gelirler. Ama hiç tiyatro görmemiş varoşlar var, çoğu zaman merkeze bile inmemişlerdir. Bu insanların da tiyatro gereksinimleri karşılanmalı, diye düşündüm. Bir Büyük Şehir Belediye Tiyatrosu kurmak üzere başkan Yüksel Çakmur beni çağırdığında Kamyon Tiyatro yapmak koşuluyla bu görevi kabul ettim. Kamyon Tiyatro'yu, köylere, kentin varoşlarına tiyatroya gidemeyen yurttaşlarımıza sanatsal bir gösteri sunmak için istiyorum, dedim. Kamyon Tiyatro, bunu yapan belediye başkanının partisi için de bir yarar sağlayacaktı. Başkan da kabul etti. Çocuklar için Kamyon Tiyatro Üyeliği kartları bastırdım ve oyunumuzu seyretmeye gelen bütün çocukları üye yaptım. İstediklerinde kartın üzerindeki telefon numarasından bizi isteyecek, biz de ücretsiz, oyunumuzu oynayacaktık. Gittiğimiz yerdeki çocukların biraz büyüğünü seçip onu seyir yetkilisi yapıyorduk, o da büyükleri arkaya gönderiyordu. Diğer çocuklar boydan boya uzayan halatı tutuyorlar ve görüşün kapanmamasını sağlıyorlardı. Çocuklar verdiğimiz bu sorumluluğa çok seviniyor ve disiplinli bir biçimde görevlerini en iyi biçimde gerçekleştiriyorlardı.

Böylece, Kamyon Tiyatro ile İzmir'in hiç bilmediğim köşelerine gittim. Aynı zamanda bu sayede Ege'nin kırsalındaki insanları tanıdım. Ülkü Ayvaz'ın Yaşasın Gökkuşağı adlı çocuk oyununu oynadığımızda, varoşlarda bütün semt sakinleri, kırsalda da bütün köy halkı izliyordu.

Ayrıca, 'neden tiyatroya geldiniz' diye bir de anket yaptık çoğu şunu söylüyordu: 'Hiç tiyatro görmedik ki ne olduğunu bilmiyoruz', diyorlardı. Oyunumuz birlikte yaşamak ve barış üzerineydi. Yazar, bu birlikteliği vurgulamak için 'gök kuşağı' mecazını kullanmayı uygun görmüştü. Gökkuşağının garklı rengi bir arada görünür. O renkler birbirinden farklı da olsa birleşiktir; yani bu şunu anlatmak istiyor: renginiz ne olursa olsun, yaşayabilmek için birlikte olmak zorundasınız. Oyunda, barışı sağlayan iki düşman devlet vardı, sonunda bunlar tek tek var olamayacaklarını öğreniyorlar ve birleşip varlıklarını sürdürebiliyorlar. Büyük seyirciler de çok hoşlandılar.

Keşke belediye başkanları bunun önemini biraz anlasalardı, Kamyon Tiyatro bugün de 22. yılında devam edebilirdi. Kamyonun planını yapıp bir grafikçi dostla çizdirdim. Kızların ayrı erkeklerin ayrı giyinme odaları, dörde dört m2 bir sahnesi vardı. Bu sahne işimizi görüyordu. Daha derinlik ya da genişlik gerektiği oyunlarda kamyon dışında da oynayabilirdik. Çağrıldığımız yerde sahne olan kamyon dışında, bir de teknik aracımız vardı. Bu araçta ses ve ışık sistemini kapsayan araçlar bulunuyordu.

Salihli'nin efsane Belediye Başkanı, Zafer Keskiner'in daveti üzerine, Salihli'deki bir temsilden sonra Salihli'nin bir köyüne gittik: köye gireceğiz, köy toz duman içinde şoför dedi ki 'hocam, biraz duralım biz geliyoruz diye, sineklere karşı ilaç yapıyorlar'. Bekledik duman dağıldı, ama tam öyle ezanı okunmak üzere, çocuklara ya çikolata ya şeker götürüyorduk, balon götürüyorduk. Çocuklara balonla şeker dağıttık, hatta delikanlı olmuş bazı kızlarda efendim bize şeker yok mu diyorlardı; 'size yok sadece çocuklara, ama sana bir tane kimseye çaktırma vereceğim' diyorduk. Tam müzikle oyuna başlayacaktık ki, ezan başladı şimdi müziği susturduk kahveye dolu kadınlar da gelmiş kırmıldayan yok ezan için bir tane beyaz sakallı bir adam kalktı, 'Hadi' dedi 'camiye' 'ya dayı sen bizim için de kıl, biz her gün kılıyoruz, ama her gün tiyatro görmüyoruz', 'Biz de senin için tiyatro seyredelim' dediler, hiç biri yerinden kılmılamadı. Köylülerin bu sağduyusu bize çok şey öğretti.

Kamyon Tiyatro, İzmir Büyük Şehir Belediye Tiyatrosu'nun bir parçasıydı. Belediye tiyatrosu için artık son evreye geçilmiş, sanatçılar ve teknisyenlerin kadro istemleri Ankara'ya İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü'ne gönderilmişti. Biz de büyük oyununun genel provalarına gelmiştik ki, hepimizi derinden sarsan bir haber bütün her şeyi yıktı yok etti. Belediye başkanı, tiyatrodan vazgeçmiş, kendi propagandasını yapmak için o akıllı (!) danışmanlarına uyararak belediye televizyonunu kurma kararı almıştı. Oysa belediye tiyatrosu meclisten oybirliği ile geçmiş, tiyatro müdürlüğü kurulmuştu. Bugün de, kadrolar sağlandığı takdirde, kurulmuş olan bu tiyatro hayata geçirilebilir. Belediye başkanlarının 'kadroları isteyin' demesine bağlıdır. Belediye Başkanı gitti, yerine tiyatroya önem vermeyen,

sadece seçimsiz, topluluklara para veren bir belediye başkanı geldi. O da seçim konuşmasında tiyatro kuraçağına söz vermesine rağmen, ülkemizde alışagelmış, vasat politikacılar gibi sözünden döndü.

Anılarımda bunlardan ayrıntılı bir biçimde söz ediyorum. O yılların başında, maymun iştahlılık yapmasaydı da, Başkan tiyatroyu hayata geçirseydi, İzmir Belediye Tiyatrosu yirmi ikinci yılına girmişti. Belki, kamyon tiyatrosunu daha iyi bir kamyonla geliştirecektik. O da 22 yaşına basacaktı. Bundan başka bir projem de Ege kıyılarındaki kentlere, ilçelere ve köylere tiyatro oyunları götürecek bir gösteri gemisiydi. Bunun için o çarkı sökölmemiş olan, yandan çarklı Neveser adlı gemi çok uygundu. Bu geminin içine bir tiyatro salonu, bir kütüphane yapacak ve Ege kıyılarını şenlendirecektik. Ama yaptığım sayısız girişim, bazen parasal bazen de kayıtsızlık yüzünden güme gitti ve gemi parçalanıp parçaları demir-çelik fabrikasına gönderildi.

6. Şimdiye kadar birçok öğrenciye ders verdiniz, birçok yerde çalıştınız ve ilerlediniz, sizinle birlikte eserleriniz de ilerleyerek çoğaldı. Tabii ki bunları yazmak da kolay değil, peki şimdiye kadar yazdığınız eserlerden sizi en çok zorlayanı hangisi ya da hangileri oldu?

Bunların içinde orta İngilizce Shakespeare Sözlüğü var, sekiz yıl sürdü. Böyle bir sözlük üzerinde çalışmamın nedeni, Shakespeare çevirilerinde bugüne kadar çok yanlışlar yapılmış olmasıydı. Orta İngilizcedeki sözcüklerle bu günkü İngilizcedeki sözcükler, birbirinden oldukça farklıdır. Gerçekten mükemmel İngilizcesi olanlar bile, Eski ve Orta İngilizce bilmediklerinden yanlışlığa düşmüşlerdir.

Çevirmenin dikkat etmesi gereken şey, uygun-suz ya da mantıksız geldi mi, araştırma yapmaktan kaçınmamasıdır. Bu kargaşayı kaldırmak umuduyla, oturdum ancak sekiz yılda bir Shakespeare sözlüğü derledim. Bu oldukça zor, zaman zaman da sıkıcı bir çalışma oldu. Bizden sonraki çevirmenler bu yanlışları yapmasınlar istedim. Beni en çok yoran bu sözlük oldu. Aynı zaman da çok zamanımı aldı, birçok şeyi de yaz-

mamı geciktirdi. Ama yararlı bir şey yaptığıma inanıyorum. Yirmi dokuz Shakespeare oyunu çevirdim. Arka arkaya yeni basımları yapılmasından çok memnunum.

7. Bu kadar başarının elbette bir ödülü olacaktır ve araştırdığım kadarıyla 42 ödülünüz var, peki bu ödüller arasında sizin için manevi değeri en fazla olanı hangisidir?

Zor bir soru; şimdi iki tane 'Muhsin Ertuğrul Ödülü' var. O, bizim pirimiz, Cumhuriyet tiyatrosunun kurucusu sayılan bizim babamız, pirimiz. Belki onlar manevi olarak en özel olanlarıdır.

8. Bir tiyatrocu olarak öğrencilere tiyatro hakkında ya da kendi deneyimleriniz hakkında önerileriniz nelerdir?

Üniversite öğretim üyesi olarak konuşacağım. Üniversiteye giren öğrencinin artık belirli kişiliği vardır; o kişiliği bozmayacaksınız, onu değiştirmeye çalışmayacaksınız o kişiliğin neyse ona uygun bir reçete uygulayacaksınız. Örneğin, oyuncularını çalıştırırken gerek fiziksel olarak gerek ruhsal olarak onları en önce gözlemlerim ona göre reçete uygulayım. Kuralım hep şu oldu: herkese bir tek reçete değil, herkese kendi reçetesi. Bu benim için çok önemli. Öğrencileri aşağılamak onların dersten soğumalarına yol açar. Hiçbir öğrenciyi aşağılamayacaksınız, tam tersine onların özgüven kazanmasını sağlayacaksınız.

Öğretmenliği seçmiş kişinin fazlasıyla sabırlı olması gerekir. Sabrı yoksa hiçbir şey öğretmez, öğrencileri ezberciliğe götürür. Sabır edinmenin çaresi, egoyu arka plana atmak, öne eğitim erkini getirmektir. Öğretmen-öğrenci ilişkisinde bazı durumları ve olanları dehşet içinde izliyorum. 'Sen hiçbir şey yapamazsın, sen hiçbir işe yaramazsın' deyip öğrenciyi yok eden öğretmenler var. Tam tersi, pısrık, sessiz, , utangaç öğrencileri yavaş yavaş sosyal bir duruma getirip onlara cesaret ve güven vererek kazanmak gerekir. Hiçbir öğrenciyi kaybetme lüksümüz yok! Önemli olan not değil, insandır. O insanı, eğer insan olarak hayata

hazırlayacaksın, ona insan gibi davranacaksın! Kendi kızıma daha beş yaşındayken yetişkin bir insan gibi davranmayı doğru buldum. Böylece, kişilik sahibi bir kızım oldu. Bizde kişilikler yok ediliyor, hepsi bir kalıba dökülüp aykırı olanlar ayıklanıyor.

Parlak olanlar ikinci plana itiliyor, eksiler – daha çok olduğundan –küçümseiyor. Herkesin bir kişiliği var. Öğretmenin görevi o kişiliği, fark ettirmeden, doğru yola doğru geliştirmektir. Öğrenciyi, soru sorması ve tartışması için özendirmek gerekir. Bunları yapmayan öğrenci kendini geliştiremez. Adı üstünde: öğrenci. Öğrenmek için soru sormak en büyük hakkıdır onun. Soru sormayan öğrenci, olduğu yerde sayar. Tartışamayan bir öğrenci, bilgisini arttıramaz, Şunu da ekleyeyim, herkesin bir egosu vardır, ama marifet, öğretmenlikte bunu geri plana atmaktır. Egosunu geride bırakamayan hiç kimse öğretmen olamaz! Öğrenciyi ezen öğretmen kendi aşağılık duygusunu onun üstünde dener. Hata yapmak, öğrencinin en doğal hakkıdır, onu azarlamaktansa, nerede hata yaptığını sevecen bir dille açıklamak olumludur. Öğretmen, kendinin de hata yapabileceğini düşünmek zorundadır.

Bu ilk ve çok özel deneyimimde beni kırmadınız ve vakit ayırıp hepimizi aydınlattınız. Size ve eşiniz Prof. Dr. Hülya NUTKU hocama sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

SİNEM ANAR

TOROS DAĞLARINDA ATATÜRK'ÜMÜN İZLERİ

Şerafettin GÜÇ*

Atatürk; **“Arkadaşlar gidip Toros Dağlarına bakınız; eğer orada bir tek Yörük çadırı görürseniz ve o çadırdaki bir duman tütüyorsa, şunu çok iyi biliniz ki, bu dünyada hiçbir güç ve kuvvet bizi asla yene- mez”** demiştir.

Atatürk'ün Yörüklerle ilgili bir sözü daha var:

“İnsanlık, eski Mısırlarıyla, Yunanistanlılarıyla, Romalılarıyla ve bunlar bütün bedii eserleriyle ayağa kalksa ve başlarında bugünün kendi verimleri olan bütün medeniyeti, musikileriyle, şiirleriyle, sanatlarıyla ve bütün eserleriyle gözümün önüne dikseler, dikilseler., benim gözüm, benim duygum, benim sevgim, yine ıssız dağlar başında yanık kavalını üfleyen, yarım çarıklı Türk çobanındadır.”

Peki, Toros Dağlarının sahipleri Yörüklerimiz Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ümüzü ne kadar tanıyorlar, nasıl sahipleniyorlar.

Yolum Mersin Erdemli Güzeloluk yaylalarından Karaman güzergâhı. Rakım 2300/2600 metre. Çam ormanları bitmiş kışın soğuşundan, ayazından ağaç yetiştirmeyen Toros Dağları bozkırlarının tam ortasındaayım.

Uzaktan hemen fark edilen Yörük kıl çadırı ve kapı direğinde dalgalanan Türk Bayrağı. Keçileri ve oğlakları.

Çadırın etrafında ilkokul çağlarında üç beş çocuk.

Selam veriyorum, el sallıyorum.

Yanıma çağırıyorum. Kestirme yol var mı soracağım.

Arabamda bulunan yolluk atıştırmalık bisküvi çikolata ikram ediyorum. Her zaman bulunan çocuk hikâye kitaplarından veriyorum.

Yörük çocuklarının boynunda ve ellerinde sapan lastikleri. İçimden tamam diyorum, kaleyi içerden fet-hettim. Ben de kendi sapan lastiğimi alıyorum. İşim kolaylaştı.

Aile ile tanışıyorum. Yol tarifini alıyorum. Bazı yerlerde navigasyon çalışmıyor. Asıl amacım kısa yoldan hedefime ulaşmak. Güzergâhımda başka Yörük obalarının olduğunu anlatıyorlar ve tek tek oba isimlerini veriyorlar.

Çocuklar bana Atatürk'ün Gençliğe Hitabını hep bir ağızdan koro halinde okuyorlar.

GAZİ HAZRETLERİNİN TÜRK GENÇLİĞİNE HİTABI

1- Bu gün vasıl olduğumuz netice asırlardan beri çekilen, musibetlerin intibahı ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir. Bu neticeyi Türk gençliğine emanet ediyorum

2-Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen.....

Bursa'da yayımlanan Asri Çiftçi Gazetesi'nde Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi (özgün hali).

* Araştırmacı Yazar

Toros Dağlarının zirvesinde Yörük çocuklarının Atatürk'ün Gençliğe Hitabı'nın az bilinen ve okunmayan ilk başlığı ile okumaları benim tüylerimi diken diken etti. Öylece kala kaldım. Burnumun direkleri sızladı.

Obalarının hemen yanındaki su kaynağının girişinde ki taş a yazmışlar.

Gazi Hazretlerinin Türk Gençliğine Hitabı

Bugün vasıl olduğumuz netice, asırlardan beri çekilen musibetlerin İntibahı ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir. Bu neticeyi Türk Gençliğine emanet ediyorum.

Ey Türk Gençliği! Birinci vazifen Türk İstiklâlini, Türk Cumhuriyeti'ni ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazine, mahrum etmek isteyecek, dâhili ve harici, bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin.! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir.

İstiklâl ve cumhuriyetine kast edecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bir fiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elim ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve delalet ve hatta hıyanet içinde bulunabilirler. Hatta bu iktidar sahipleri şahsi menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleri ile tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bitap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Ankara 20 Teşrinievvel 1927 Perşembe. Büyük Kongre Nutkunun sonu

Gazi Mustafa Kemal 20 Ekim 1927

“Ne Mutlu Türküm Diyene”

Bir kere daha anladım ki Gazi Mustafa Kemal Atatürk **“Arkadaşlar gidip Toros Dağlarına bakınız;.....”** demekle ne kadar haklı imiş.

Yolumun üzerindeki bir diğer Yörük obalarına doğru yola revan olmak üzere Atatürk hayranı aileye veda ediyorum.

İster inanın ister inanmayın!

Daha görmedim uzaktan seslerini duyuyorum. Bir de kokularını. Durdum dinliyorum ve dağ taş kızırmış et kokusu sarmış. Tamam, bir düğün şenliği var diye içimden geçiriyorum.

“Hadi hayırlı olsun, bahtları açık olsun, bir yastıkta kocasınlar” diye diye yürüyorum.

Bir de ne göreyim; panayır, şenlik, bir büyük otağ kurulmuş. Dağ taş Türk Bayrakları, Atatürk posterleri.

Bir Yörük Çadırı var ki, tam zirvede her yere hâkim. Sırtını Toros'lara dayamış. Yanı başında al bayrağımız. Köy ağası çadırı, yörük obasının ağası.

TOROS DAĞLARINDA ATATÜRK'ÜMÜN İZLERİ

Obanın yabancısı olduğum her halimden belli. Dikkat çekiyorum. Üç Yörük delikanlısı yanıma geliyorlar.

“Hoş geldiniz, sefalar getirdiniz, kısmetinizle beraber geldiniz. Sizi obamızın ağası ve aksaçlılar ile tanıştıralım. Onlara emanet edelim” diyorlar.

Gördüğüm şu; obada ne kadar elli yaş üstü erkek varsa hemen hemen hepsi yanıma geldi, hoş geldiniz sefa getirdiniz dediler.

“İnsanlık, eski Mısırlarıyla, Yunanistanlılarıyla, Romalılarıyla ve bunlar bütün bedii eserleriyle ayağa kalksa.....” İşte Gazi Mustafa Kemal Atatürk'üm bir kere daha ileri görüşüyle yanımda şaha kalkmıştı.

İşte böyle; içimden tüm kalbi duygularımla “kaybolmayan kültürün asaleti, özünde saklıdır” diyorum. İçim burkuluyor.

Yörük çadırında, ev sahibi teyzem sütün kaymağını alırken “Maşallah Maşallah Maşallah “ diyordu.

Merak ettim neden böyle dediğini sordum.

“Komşularımın kancık keçilerine nazar değmesin, sütleri kesilmesin” dedi.

Ya Yörük kadınları böyle yürüyen vicdan, yürüyen irfan. Komşusundan gelen bir iki litre sütü kaynatırken dahi dilinden kalbinden duasını eksik etmiyor. Vicdan paylaşımı bu mu dersiniz.

“Ne Mutlu Türküm Diyene”

Kaynattığı süt ne mi oldu.... ?

ATATÜRK VE KADIN SORUNU(*)**Enver Ziya KARAL (**)**

Kadın sorunu evrenseldir. İnsanoğlunun yeryüzündeki yaşamı ile başlamıştır. Tarihin her devrinde, her memlekette, bütün kuşaklar için bir kadın problemi var olmuştur. Uygarlığın oluşup gelişmesi ile kadın probleminin de bazı yönleri çözülmüştür. Ne var ki bu uygarlık bütün memleketlerde aynı hızla ve aynı nitelikte gelişmemiştir. Bu nedenlerle de bu gün aşağı dünyanın birçok memleketlerinde hala keskin hatlarıyla bir kadın sorunu sürüp gitmektedir.

* Bu Yazı; Ord. Prof. Enver Ziya KARAL'ın "ATATÜRK VE DEVRİM", Türk Tarih Kurumu Basımevi-ANKARA, 1980 basımlı kitabının S.117-124' te yayınlanmıştır.

** Ord. Prof. Enver Ziya Karal 1906 yılında Kosova'nın Osmaniye kasabasında doğmuştur. Henüz altı yaşında bir çocukken patlak veren Balkan Savaşları sırasında Türk toprakları işgaline uğrayınca ailesiyle birlikte Türkiye'ye doğru göç yoluna düştü. Annesi, babası, kız kardeşi ölmüş; iki ağabeyi de kaybolmuş olarak Edirne'ye ulaştığında kimsesiz kalan birçok çocukla birlikte İzmir'de Alaçatı Darüleytamına yerleştirildi. Ülke işgal edildikçe önce Bursa'ya, sonra İstanbul'da Ortaköy Darüleytamına gönderildikten sonra 1918 yılında Lise'yi parasız yatılı sınavını kazanarak gittiği Edirne'de bitirdi. Aynı yıl devletin açtığı burs sınavını kazanarak yükseköğrenim görmek üzere Fransa'ya gitti. Lyon Üniversitesi'nin Tarih-Coğrafya Bölümünü bitirdikten sonra Paris'te Sorbonne Üniversitesi'nde doktora çalışmasına başladı.

1933 yılında o yıl kurulan İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne Tarih Doçenti olarak atandı. 1940 yılında Ankara'ya naklederek profesörlüğe yükseltildiği Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi'nde Yakınçağ Kürsüsünü ve göreve başlamıştır. 1942 yılında Profesör olarak geldiği Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü'nü kurdu. Bu Fakültede Dekanlık Ankara Üniversitesi'nde de Rektörlük görevlerine seçildi.

1960 yılında Ordinaryüs Profesörlüğe yükseltilen Karal, çeşitli tarihlerde İstanbul Harp Akademisi, Ankara Harp Akademisi, Siyasal Bilgiler Fakültesi ve Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nde Türk İnkılap Tarihi; Amerika Birleşik Devletleri'nde Stanford, Columbia ve çeşitli başka üniversitelerde, ayrıca, İngiltere'de Manchester Üniversitesi'nde konuk profesör olarak Türkiye Cumhuriyeti ve Yakınçağ Osmanlı Tarihi dersleri verdi.

1953 yılında eşi tarih öğretmeni Fatma Karal ile birlikte devlet tarafından Atatürk'ün Selanik'te doğduğu evi müze haline getirmekle görevlendirilen Karal, çeşitli devlet görevleri ile yurtiçi ve yurtdışı devlet temsilciliklerinin yanı sıra 1960-1961 yıllarında Kurucu Meclis üyesi, 1961 Anayasasını hazırlayan komisyonun başkanlığı ve Türk Eğitim Derneği Başkanlığı yaptı. UNESCO Milli Komisyonu, Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumu üyeliklerinde bulunan Karal, 1972 yılından 1982 yılında ölümüne kadar Türk Tarih Kurumu Başkanlığı yaptı.

Beş ciltlik Yakınçağ Osmanlı Tarihi başta olmak üzere Atatürk, Türk Devrim Tarihi, Osmanlı Tarihi üzerine pek çok sayıda yapıtı bulunan Karal, evli ve iki çocuk babasıydı. Karal'ın kitapları ve özel arşivi Başkent Üniversitesi'nde kurulan Ord. Prof. Enver Ziya Karal Tarih Araştırmaları Merkezi'ndedir.

Kadın sorunu erkek – kadın ilişkilerinin bir sonucu olarak meydana gelmiştir. Erkek ve kadın birlikte insan dediğimiz kavramın bütünlüğünü kurarlar. İnsanlık birde bu bütünün moral özelliğidir. Genellikle böyle olduğu halde günlük hayatımızda kadın hakkındaki görüş ve anlayışımızda derin gelişmeler göze çarpar. Bir yandan kadına bakınca, onu annemiz olarak sever ve sayarız. Kız kardeşimiz ve ablamız olarak şefkat ve muhabbetle kucaklar ve koruruz. Akrabamız olarak saygı gösteririz. Hatta bir gün hiç tanımamış, ilk kez gördüğümüz bir kadına tutuluruz, sevgilimiz olur. Ona kalbimizi bile dar görür, yalnız bize ait olmayan dünyayı bağışlamaya kalkarız. Kendi hareketimizi, ışıgımızı yetersiz bulur, güneşe ve aya benzeriz. Böylece kadın sevgimizin, edebiyatımızın konusu ve ahengi olur, sanatımızın biçimi ve ritmi haline gelir. Edebiyatta ve ulaşılmak istenen idealimizin doğrultusu olur. Ne var ki kadını yüceltir görünen bu madalyonun bir de ters yönü vardır. Burada kadını soyut bir kavram olarak görür ve gösteririz. Onun annemiz, ablamız, kız kardeşimiz olduğunu unutmış görünürüz. Onun artık sevgilimiz, eşimiz bile olduğunu unuturuz. Bu soyut kavrama göre kadın aşağılık bir yaratıktır. Erkeğin kaburgasından yapılmıştır. Ona hiçbir hususta eşit değildir. Saçı uzun akı kısıdır. Gerçekçi değil yalancıdır. Vefalı değil aldattıcıdır. İylilik tanıyıcı değil nankördür. Şeref ve haysiyete yardım edici değil köstekleyicidir. İnsanlık meziyetlerinden nasibi azdır. Sözün kısası kadın insan suretinde yaratılmış şeytandır. Erkeğin yaptığı fenalıkların sebebi ve mutsuzluğun amili odur.

İşte kadın problemi erkeğin kadın hakkındaki bu küçültücü ve aşağılatıcı görüş ve anlayışından çıkmıştır. Bu görüş ve anlayıştır ki onun sosyal, kültürel ve siyasal haklarının yıllarca yok sayılmasının nedeni olmuştur.

Fakat burada ikinci bir soru meydana çıkıyor Neden erkek yüz yıllar boyunca kadının bu haklarını görmezlikten gelmiştir. Bu sorunun karşılığı şu yönlerde görülebilir:

1. Erkeğin vücut yapısı ve fizik bakımından kadına bir üstünlük gösterdiği için mitolojik bir artığı olan kısmı hikâyelerimizde bile Kaf dağında devlerin adlinde esir olan güzel kızı kurtaran erkektir. Bunun gibi kel olduğu halde, zekâsını da kullanmak suretiyle padişahın sarayına girip onun kızı ile evlenen, keloğlandır.

2. Küçük, büyük ve orta dinlerin tümü insan nasıl yaşamaları lazım geldiğini ve ne suretle erdemliğe

ulaşacağını öğretmek için gelmişlerdir. Saadete ulaşmak hususunda hemen bütün dinler hürdü dinsel anlayışından etkilenmişlerdir. Budaya göre dünyamızda huzursuzluk nedeni acı çekmemizden ileri gelmektedir. Acılarımızın kaynağı da duygularımızı yatıştırmak için harcadığımız emeklerdir. Zenginlik, aşk, otorite başlıca acıların kaynaklarıdır. Bu acıların kaynaklarını yok etmelidir ki, insan (erkek) kendi benliğine kavuşabilsin. Budist papazları bu noktadan hareket ederek Budizm'den bir de sosyal doktrin meydana getirmişlerdir. Kadını duyguların hem nedeni hem de amacı saymışlar, dolayısıyla onu acıların bir kaynağı olarak göstermişlerdir. Böyle olunca onu toplum hayatında ilkel bir düzeyde tutmakla kalmamışlar, üstelik erkeğin ölümünde karısını da onunla beraber odun yığınları üzerinde yakılması adedini kullanmışlardır.

Kadın hakkındaki bu ezici din ve düşüncenin izlerine başka memleketlerde de rastlanmaktadır. Nitekim Avrupa'nın Hristiyan düşünürlerine göre, kadın şeytanın aleti, günahın biçimlenmiş hali ve nihayet tatlı bir zehirdir. Bu suretle de papaz, kadın ile onun gerçek hüviyeti arasında din adına bir Çin seddi durumunda bulunmuştur. Kadının özgür bir yaratık, erkeğin özgür bir arkadaşı olmasına, kendi saadeti kocasının ve çocuğunun erdemliğinde aramasına engel olmuştur.

İslamiyet'ten önce Araplarda, kadının yeri bir eşya parçası olmaktan farksızdı. Bazı hallerde cansız nesnelere uyguladıklarını onlara da uygularlardı. Arapların kız çocuklarını diri diri gömdükleri ve diledikleri sayıda kadın ile yaşadıkları herkesçe bilinen gerçeklerdendir. Arap kadınının bu perişan durumu, İslam'ın çıkışı ile bir dereceye kadar düzelmiştir. Ne var ki Müslümanlığın yayılması ile ulaştığı kimi memleketlerde çeşitli İslam öncesi adetler, İslam adetleri imiş gibi dinselleştirilmiş ve kadın, haklarının çoğundan yoksun, karanlık bir hayat yaşamaya yükümlü olmuştur.

3. Doğuda ve batıda kadın hakkındaki bu bulanık görüşün yüzyıllarca sürmüş olmasının nedenlerinden biri de insanoğlunun özgür olarak düşünmek düzeyine erişememiş olmasında görülür. Bu zaman içinde doğan toplum olaylarını ve bu arada kadını aklın mantığı ile değil fakat kar duyguları ve hırsların mantığı ile görmüşlerdir. Hatta insan hakları beyannamelerinde, erkek, kadın farkı gözetmeksizin insanın tabii haklarını

duyurdıkları halde kadını doğal haklarından yoksun tutmada direnmişlerdir. Şu da var ki, insan hakları üzerine modern devlet tiplerinin kurulması, aydınlardan kimileri kadın hakları için savaş açmak olanağına kavuşmuştur. Bu savaş sayesinde ki, kadın hemen hemen dünyanın bütün memleketlerinde dereceli olarak sosyal, kültürel ve siyasal haklarını elde etmeğe başlamıştır. Hiç kuşku yok ki, savaş çetin olmuştur. Birçok memleketlerde hala sona ermemiştir.

Bugün ekonomide geri kalmış memleketler olduğu gibi kadının tabi haklarına kavuşması bakımından ileri gitmiş memleketler de vardır. Bu geriliğe neden olan politikacı çıkarıcılarla tutucu çıkarıcıların eskiden papazların oynamış olduğu rolü oynamağa kalkışmalarıdır.

Türklerde kadın problemi tarihsel gelişmesi yönünden bir özellik gösterir. Eski Türklerde birbirine eşit kabul edilen bütün varlıklar genel olarak sağ ve sol olmak üzere ikiye bölünmüştür. Buna göre erkek sağ, kadın soldur. Türklerin inanç sistemine göre din totemizm sağ, Şamanizm soldur. Totemizm erkekteki, Şamanizm ise kadındaki kudreti esas tutar. Bunların ikisine de inanmak gerekli olduğu için erkek kuvvetin, kadın ise güzelliğin sembolüdür. Dolayısıyla, kadın ve erkek cinsleri üstün değil, fakat birbirlerine, aralarında mevcut farklar olmalarına rağmen eşittir. Bu düşünce, Türk toplum hayatının düzeninde temel ilke olmuştur. Aile tek evliliğe dayanmaktadır. Evlenmede iç güveyisi ve iç gelini yoktur. Evlenmede bir erkek ile bir kadının bulundukları ailelerden çıkıp ayrı ve bağımsız ev kurmaları anlamındadır. Erkek ve kadın, mülkiyet bakımından ve çocukları üzerinde eşit haklara sahiptir. Toplumda erkeğe açık olan bütün iş yerleri ve görevler kadına da açıktır. Kadın erkek gibi kurultaylara, şöenlere katılır. Gerekli hallerde komutan, kale muhafızı, elçi, hatta hükümdar olur. Hakanın emirlerinde karısının yani Hatunun adı Amir olarak geçerdi. Sözü kısı, kadın erkek gibi özgürdür ve erkeğin sahip bulunduğu haklara sahip olmakla ona tüm eşit idi. Bu suretle de meydana gelen Türk toplumu, kapalı bir toplum olmaktan çok uzaktı.

Türklerin Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra, Türk toplumunda kadının durumu değişik bir kalıba girmiştir. Bilindiği gibi, Müslümanlık, kadın haklarının kazanılmasında büyük bir devrimdir. Bu devrim, İslam öncesi Arap toplumunda kadına uygulanan aşağılatıcı

uygulamaları durdurmuş, kadın yoksun bulunduğu kimi hakları tanımıştır. Ne var ki bu haklar, Müslümanlığın ülküsü doğrultusunda geliştirilememiştir. Üstelik de Müslümanlıkla ilgisi bulunmayan birçok kötülükler İslamiyet'in yayılması sırasında ona aktarılmıştır. Böylece Müslümanlığın yayıldığı bütün yerlerde olduğu gibi Türk – Müslüman memleketlerinde de kadın – erkek eşitsizliğine dayanan kapalı bir toplum meydana gelmiştir. Bu kapalı toplumu Osmanlı Türklerinde de görmekteyiz. Osmanlı Türklerinde kapalı cemiyet statüsü, kademeli bir biçimde olmuştur. Osmanlı Devletinin kuruluşu sırasında Türk geleneklerinden önemli bir bölümü yaşadığı için kadının sosyal hakları henüz silik bir manzara göstermekte idi. İstanbul'un alınmasından sonra, Bizans; Arabistan ve Mısır'ın alınmasından sonra da Arap toplum kural ve geleneklerinin etkisi kuvvetli bir şekilde duyulmağa başlamıştır. Tanzimat'tan sonra da batı uygarlığının etkileri sızmağa başlamıştır. Cumhuriyet devrindedir ki Türkiye'de eski Türklerdeki kadın anlayışına gidilmek suretiyle kadın haklarındaki devrim gerçekleşme yoluna gitmiştir.

Tanzimat'tan önce hatta Tanzimat devrinin bir bölümünde, Osmanlı – Türk toplumunda yaygın erkek üstünlüğü düşüncesi, kadının eşit olamadığı ve olamayacağı noktasında düğümlenmektedir. Kadın da bu düşüncüyü direnişsiz, normal karşılamaktadır. Kadının kişiliği hakkındaki bu ortak düşünce iki cins arasında görülen ayrıntıların başlıca nedenidir. Ayrıntıların kısa bir özetinin yansıttığı görüntü şöyledir:

Kadının köleliği örgütü sürüp gitmektedir. Kadın ticareti bu nedenle ticaret hukuku kurallarına göre düzenlenmiştir ve işlemektedir. Kadınların satıldığı "avrat pazarları" adını taşıyan pazarlar vardır. Burada alım ve satım belediye tarafından saptanmış narh üzerinden yürütülmektedir. Kadın satıldığı gibi hediye olarak da verilmektedir. Özgür kadının medeni hakları sınırlıdır. Çok evlilik müessesesi şeriatça onaylanmıştır. Evlenmede kadının isteği söz konusu değildir. Boşanma tek taraflı, yani erkeğin iradesiyledir. Mirasta şahitlik de kadının iradesi ve ifadesi erkeğine göre yarı yarıyadır. Kadının sosyal yaşamı da dar sınırlar içinde geçmektedir. Kadınla toplum ve doğa arasında, evinde, sokakta, kırdaki, bayırdaki kafes ile peçe gerilmiştir. Dünyasına adeta kapı deliğinden bakmak zorundadır. Umacı kılığında gezmeğe zorlanmıştır. Kocas

ATATÜRK VE KADIN SORUNU

veya babasıyla bile evin dışında yan yana yürümek hakkında yoksun tutulmuştu. Bu yoksunluk ibadette ve ibadet yerlerinde de geçerlidir. Kadının eğitim hakları da daraltılmıştır. 7-8 yaşlarına gelinceye kadar medreselerin ilk sınıflarına gidip dua öğrenmesine müsaade edilmekte idi. Öğreniminin bundan sonraki tüm kademeleri kendisine kapalı tutulmuştur. Yüksek veya geniş bilgi kadın için yüceltici sayılmak şöyle dursun, gereksiz ve küçültücü sayılmıştır.

Ekonomi hayatında aynı zihniyetle kadının paslanmasına göz yumulmuştu. Ev işleri dışında erkeğin gördüğü işler kadına kapalı idi. Kadının toplumda yeri bu ve böyle olunca halk edebiyatının kısmi türleri dışında edebiyatın diğer dallarında ve örneklerinde de kadın konusuna yer verilmemiş veya verilse bile soyut bir varlık olarak verilmiştir. Bütün bu eşitsizlikler beşikten mezara kadar sürerdi. Hatta mezarda bile kendisini gösterirdi. Kimi büyük adamların türbelerinde kadınlarına yer vermedikleri ve onlara türbe dışında mezar yaptırdıkları görülmüştür.

Hükümet, kadın – erkek ilişkilerinin bu sınırlar içerisinde sürüp gitmesi için büyük bir titizlik göstermekte idi. Padişahalar hattı hümayunları ile çarşafın uzunluğunu ve rengini, peçenin renk ve yoğunluğunu saptamakta idiler. Buna uygun hareket etmeyen kadınlar cezalandırılırdı.

Bütün bu sayılan eşitsizlikler, daha çok kasaba, kent ve en çok başkent olan İstanbul'da görülmekte idi. İstanbul'da da konaklar ve saraylar eşitsizliğin başlıca örnekleridir. Padişah veya Halife özgür kadınla evlenmek hakkından bile yoksundu. Satın alınan veya kendisine hediye edilen köle ile evlenmek zorundaydı. Abdülmecid'in sarayında 800, Abdülaziz'in 400 kadın vardı. Kamil Paşa ile Zeynep Hanım'ın konağında İstanbul'un edebiyat ve fen fakülteleri barınmıştır. Bu kadar geniş bir konak önceleri kadınlarla dolu idi. Diğer Paşaların, Şeyhülislam ve Kadi askerlerinin de konakları bu gibi kadın toplulukları ile dolu idi. Kayıtlara göre Tanzimat öncesi devirde İstanbul'da 60.000 beyaz kadın köle sarayları, konakları ve seçkin kişilerin evlerini süslemekteydi.

14-18 yaşlarında güzel bir esirenin fiyatı 60.000 kuruş idi. Ve bütün bu olaylar aşağı yukarı 130 yıl önce cemiyet hayatımıza hakimdi.

Köylere gelince, kasabayı, kenti ve sarayı beslemek için vergi vermek, yurdu korumak için

de askere gitmek zorunda idiler. Bu yüzden köyde parada, erkek de azdı. Bu iki eleman az olduğu için kadın erkeğin çalıştığı alanlarda çalışmak zorunda idi. Köyün bu koşulları, özellikle ekonomik olanları, çok evlilik örgütünün köklenmesini sonuçlandırdı. Göçebe hayatı yaşayan aşiretlere gelince, bunlar eski Türk geleneklerinden birçoğunu korumayı başarmışlardı. Erkek – Kadın ilişkileri bunlarda daha özgür bir ortamda sürüp gitmekte idi. Ne çok evlilik vardı, ne de kaç – göç. Hatta çıkışı henüz bilinmeyen kimi adetlere göre kadın erkekten üstün hak sahibi idi. Kozanda Tecerli aşiretinde evlenmede girişim kadınlara bırakılmıştı. Kadın, kocasını seçer, istediği vakit de boşardı.

Tanzimat reformu ile çağdaş anlamada bir hukuk devletinin kurulmasına başlanmış olduğu sık sık tekrarlanırdı. Bu reform için batının büyük devrimlerinde ortaya atılmış olan insan hakları ilkelerinden kimilerinin aktarma edilmiş olduğu bilinmektedir. Ne var ki bu ilkeler arasında özgürlüğe yer verilmemiş, sadece siyasal eşitlikten söz edilmiştir. Bu konuda erkek-kadın ayırımı yapılmamış olmakla beraber, eşitliğin (eylemde) yalnız erkekler için geçerli bir ilke olduğu sanılmıştı. Ne var ki, zamanla kadının içinde bulunduğu koşullar değiştirilmedikçe, çağdaş bir hukuk devleti meydana getirilemeyeceği anlaşıldığından, kadın hakları doğrultusunda emeklemelerin başladığı görülür.

1848 de yabancı devletlerin de baskısı ile, kölelik resmen kaldırıldı. Avrat pazarları kapatılıp kadın alım satımı yasak edildi. Fakat bu yasak uzun zaman sözde kaldı. Kadın ticaretine han ve hamam gibi kapalı yerlerde devam edildi. Mithat Paşa'nın sarayı 1876 da kölelerden temizlemek için Abdülhamit yanında yaptığı girişimde başarılı olamadı. Kimi aydınlar, kadının doğal haklarına kavuşturulmasını, eğitimlerine önem vermekle olağan görmeğe başladılar. Bu doğrultuda çalışmalara girişildi. İlk kızlar için ilkokullar, sonra ortaokullarla liseler Birinci Dünya Savaşı sırasında da bir kız üniversitesi açıldı. Bu arada kolejlere de Türk kızlarının girmesine olanak sağlandı. Dolayısıyla kadınlardan kurulu bir kuşak yetişmeğe başladı. Fakat bu daha çok İstanbul ve bir kaç kent için geçerli bir imtiyaz kabilindendi.

Genel eğitime ve bu arada kadın eğitime gereği gibi ilgi gösterilmesi Sultan Abdülhamit'in istibdatçı yönetiminde kimi aydınların sert eleştirilerine yol açtı. Namık kemal bu ilgisizliğin nedenini Türk toplumunun

anlamını yitirmiş, geleneklere bağlı kalmasında buluyor ve şöyle diyordu:

Gelenek belası saldırganlıkta o dereceye varmıştır ki, herkesin ailesine, evladına kendinden ziyade zulmediyor. Alacağı kızın zıfıf gecesi yüzüne elmas yapıştırmasıyla kim muvaffak olur? Bir kimse ilkokula başlayan oğluna Ebcet okutturmak isterse isteğinde başarılı olabilir mi?

Namık Kemal "Rüya" adlı makalesinde eğitime önem verilmemesi yüzünden Türk toplumunun dalmış olduğu rüyayı şu suretle çiziyor:

"Bu uyku nedir? Bu kadar zamandır gözü açık uyudunuz, gördüğünüz rüyaların hangisi gerçek çıktı? Sizden sonra gelecekler sizi hangi eserlerinizle yad edecekler? İsimlerinizi yalnız mezar taşlarınıza bırakacaksınız. Bir mezar taşındaki süslerin nihayet yüz seneden ziyade sürmediğini bilmez misiniz? Eğitim güneşi batıdan doğdu.

Uygarlık hayvanların ön ayaklarından el yapmaya, bellerini düzeltmeye çalışıyor. Maymunlardan insan yapmak istiyor. Siz ise ellerinizi ayak haline getirmeyi, insan iken maymun olmayı gerekli görüyorsunuz. Aklınız hiçbir vakit yüceliğe çevrilmeyecek mi? Gözleriniz daima yere mi bakacak?"

Devletin sorumlu yerlerinde olanların eğitime karşı ve en çok kadın eğitime kayıtsızlığı, Namık Kemal daha sonra Tevfik Fikret ve onlar gibilerinin şiddetli haykırılarına rağmen İstiklal Savaşına ve Atatürk'ün bu probleme el koymasına kadar sürdü. Gerçi arada sırada, karanlıktan parlayan ateş böceği ışığı kabilinden kadın eğitimi için bazı teşebbüsler yapılmadı değil... Fakat bunlar erkeğin kafasındaki kadın köleliği hakkındaki fikirleri silip süpüremedi. 1911 de İstanbul'da Gülhane Parkı açıldığı vakit Enver Paşa buraya kadınların girmesini yasak etti. Sonunda Talat Paşa'nın aracılığı ile parkın haftada 4 gün erkeklerle, 3 gün de kadınlara açık olması yolunda bir çözüm bulundu.

1921 de İstanbul ve Anadolu'da kadın hakkında paslı peşin hükümler hala sürüp gitmekte idi. Nitekim bir büyük kentimizde bir müsamerede kadın rolüne çıkan bir erkeğin karısından boş düştüğüne dair fetva verilmiş ve evine girmesi valilikçe yasak edilmişti.

Kadın problemini Türkiye'de bir düşünür olarak olduğu gibi, bir devlet adamı olarak da ele alan, karşısında bulunduğu çeşitli engellere aldırış etmeden

çalışan ve çözmeğe de muvaffak olan Atatürk'tür. Atatürk'e göre kadın problemi, her şeyden önce insan kişiliği ile ilgili bir hak ve bir hakikat problemidir. Ona göre kadının hakları tanınmadıkça, Türk ulusunun sosyal hakları gerçekleştirilemez. Kadını kölelik altında tutan kurallar hükümler sürüp gittikçe Türk ulusu kesin olarak esirlikten kurtulamaz. Ne var ki Atatürk ile İstiklal Savaşında elbirliği edip çalışanlardan kimileri bu düşünceye katılmakta idiler. Onlara göre "Hak verilmez alınır". Türk kadını henüz çok cahildi ve çok mutaassıp idi. Çok iradesizdi. Atatürk bu gibi basmakalıp düşüncelerin karşısında irkilecek kimse değildi. İlk toplumdaki kadın hakkında yaygın olan bu fikri çürütmekle işe başladı. Bunun içinde Kurtuluş Savaşında kadının yapmış olduğu hizmetin değerini belirtmeğe koyuldu.

Atatürk'e göre Kurtuluş Savaşında her Türk'ün hizmeti geçmiştir. Erkekten kurular ordularımız, düşmana göğüs vermek suretiyle hizmet etmiştir. Fakat kadınlarımızın hizmeti bundan da yüce olmuştur. Kadınlarımız, erkeklerin boş bıraktıkları çalışma alanlarını tutmuşlardır. Tarlaları sürmüşler, mahsul yetiştirmişler, yuvalarının yiyecek, içecek ve yakacağını sağlamışlardır. Ocaklarımızın ateşini yanar tutmuşlardır. Bundan başka, kış demeden, kar demeden kucaklarında çocukları, önlerinde cephane yüklü kağnılarla ordunun ikmal işini görmüşlerdir. Böylece hem yuvalarını, hem de orduyu ayakta tutmuşlardır. Bu gerçeği belirttikten sonra, Atatürk'ün yargısı şudur:

"Dünyada hiçbir ulusun kadını, ben Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, ulusumu, kurtuluş ve zafere götürmek için Anadolu kadını kadar hizmet ettim diyemez".

Bilindiği gibi hak vazife karşılığıdır. Anadolu kadını Kurtuluş Savaşında Türk ulusunu esaretten kurtarılması için bu derece yüce bir surette görevini yerine getirdikten sonra onu bir takım paslı ve küflü kural ve geleneklerin esiri bırakmağa, vicdan sahiplerinin vicdanları elbette razı olamazdı.

İşte Atatürk bu noktadan hareket ederek Türk kadınının doğal sosyal medeni ve siyasal haklarını elde etmesine önderlik etti.

Türk kadını da böylece modern kadın statüsü çerçevesinde haklarına sahip oldu.

Ulu Önderimiz Atatürk;

Senin yaptığın, düşündüğün herşey bizi aydınlatıyor. Gökyüzüne, yıldızlara baktığımda "Bir kahraman var yukarıda" diğorum. ❤️

Üzülüşimde, sevdiğimde hep sen geliyorsun okuma. Birdenbireliğimde bir ışıkyanıyor adeta. Her bayramda, her mevsimde aklındasın.

Senin bir sözünü duyduğumda aydınlanıyorum, sevinirim. Zaten
dünce birer bano alırsa sen geliyorsun, yapışın denirler ve itikeler
yaşasaklara çok dâhâşî anlıyoruz. Senin bize verdiğin bu ilke hep ♥
Senin içinde. Senin içinde yürütmeye devam edeceğiz. Gözün arkas
kalmasın ATATÜK. Seni seviyoruz. - Bu vatan bize emanet ---

Ayşe Begüm Tülü

TARIHI GURUR

04.10.2018 tarihinde bizzat için düzenlenen Anlamlı konuşma, bizzatlere katıldığı ve bizzatlere kuşkuyla bizzatlık verildi. Mustafa Kemal Atatürk'ün millîyet için yaptığı yeniliklerin tarihini Mustafa Kemal Atatürk'ün yaşadıkları bizzatlarında özet bir geçiş bulmuş Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün gerçekleri ulusal için bizzatlık sarfına katılıp kendi canını bile ortaya koyduğunu ve elinden geldiği kadarıyla bizzatlere işi bizzat devlet bizzatlığını bizzatlandırdık.

Yapılan bu gazide bütün dâimîlerin yazılarında bir kâhşan oluyun. İstân, istânler, seğirâdın, Genceler, ve çocukları. Atakör'e olan ilâhînin arzı, ve istân emeninin uluğuna mülkile verit, bîzler ve bîzler. Atakörün bir cüt yâniğin çöpp ve ilâhî bîzler emet emet emet. Bîzler tervâfında emenler, bir dâim ve bir istân seğirâdın bunları, dâim fâzla uluğ, kavâim oldık. Anıtköbir, mîsâler ve meclîsler gittim dâim fâzla uluğ, alâma yazırdı bir dâim dâim. Orakere gittim alâma bîlgîleri dâim bîlgî bîlgîyeğin o dâim dâim tutumun. Nedn old.

[illegible]

Elmas SARI

ANKARA GEZİSİ

Bir perşembe sabahı Ankara gezisi için saat 7'de yola çıktık. Saat 09.30'da arada dimuştuk. Çok güzel bir Ankara gezisi başlıyordu.

Ankara gasinde ilk önce Anıtkabir'e gittik. Orada bir rehber
esliğinde Anıtkabir'i gezdik. İlk olarak Aslanlı Yol'dan geçtik. Tören
yapıktı. Anıtkabir'in kuyularıyla ve eşyaları çok güzeldi. Keske
eserler ve kuyuların yanında olsa. Anıtkabir'de en beğendiğim bölüm
Aslanlı Yol'du. Çünkü Türk milletinin kuvvet ve kudretini simgeliydi.
Kini. Anıtkabir'den sonra Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne gittik.
Orada çok güzel heykeller vardı. Sadece heykeller değil eşya-
lar da vardı. En beğendiğim eşya vazodur. Çok güzel bir
vazo vardı. Su testi'si gibiymiş. Üzerinde işlemeler vardı. Keske
benim de böyle bir su testim olsa dedim. Anadolu Medeniyet-
leri Müzesi'nden sonra Etnografya Müzesi'ne gittik. İlk önce
orada bir rehber olanın tarihçesini anladık. Atatürk orada 15 yıl
Hattıktan sonra Anıtkabir'e gitti. Oradakilere de güzeldi. Anıtkabir'in
Hattığı yer ve Anıtkabir'in eşyaları vardı. Orada ise en sevdiğim yer
Anıtkabir'in eşyalarıydı. Etnografya Müzesi'nden sonra Mehmetçik
Gazinosu'na gittik. Orada yemek yedik. Yemek yedikten sonra
biz toplanıp hediyeler verdik. Mehmetçik Gazinosu'ndan sonra 1.
Meclis'e gittik. Herisinde de çok güzel eşyalar vardı. Orada ise
en sevdiğim yer salon yani toplanıp toplanan yerdi. Çünkü orada
eski eşyaların dmasına rağmen çok güzeldi. Sadece orası değil
telefonların olduğu yerde çok güzeldi. Eskiden haberleşme anlarla
oluyormuş. Oradan sonra 2. Meclis'e gittik. Orada da salonu yani
Meclis Herini beğendim. Çünkü meclis yerinde çok güzel eşyalar
vardı.

Ever Ankara gezimiz bu kadar. Bu geziyi düzenleyen ilk önce öğretmenlerime, sonra da 1987 Mezunları Yardım İsimi ve Dayanışma Derneği'ne ve Anıtkabir Derneği'ne çok teşekkür ederim. Buradan onlara selam ullaıyorum.

AFRANUR BALYEMEZ
61A Ş.D.Y.G.O.

Atatürk'ün Bize Bıraktığı Anılar

Elifvan Şehit Üstegmen Yılmaz Gülhan Ortaokulu olarak 04/10/2018 tarihinde Atamızı ziyaret ettik. Bütün öğrenciler olarak çok heyecanlıydık. Güneş günümüzden bir parça, canımız olan Atamızın yattığı yerleri görecektik.

Yolculuğumuz çok kolay ve çok zevkli geçti. Otobüste Atatürk'ün sevdiği şarkılar ve marşlar söylendi. Anıtkabir'e yaklaşınca daha da heyecanlıydık. Ve sonunda Anıtkabir'e varmıştık. Otobüsten indikimizde Atatürk'ün görevli olan kişilerin hepimizi karşılamışlardı ve iki gruba ayrılarak rehberler etrafı anıtlara gezdirdiler. En son Atatürk'ün esas yettiği yere geliştikimizde Atatürk Saygıyla karşıladık. Kitapları da gösterdiğimizden daha da büyüktü. Heyecanımız daha da artmıştı. Asterlerin nöbet değişimini izledik ve daha sonra iki aster gelenekle önümüzde Atatürk'ün mozaiklere gelen köydeydi. Sonra bir defalık saygı duruşunda durduk. Saygı duruşu bittikten sonra rehberler eşliğinde müzeleri gezmeye başladık. Sonra Atatürk'ün bulunduğu sikhahlarını, kılıçlarını, eşyalarını, ailesinin fotoğraflarını, yaptığı savaşların paralarını, o zaman ait geleneklerini, gömceklerini, kuyun etlerini, savaşlarda insanların nasıl bir mücadele içinde olduklarını resim ve portrelerinden anladık. Orada sadece bialer değil, başka ülkelerden gelen turistlerini ziyaret ettiklerini ve Atatürk'ün onlardan mirat edip sevdiklerini anladık. Anıtkabir' den sonra başka müzeleri, 1. Meclis'i, ve 2. Meclis'i gezdik. 1. Meclis' te ve 2. Meclis' te Atatürk'ün sadece savaş alanında değil adalet için, eşitlik için ve eğitim için de önen verdiğini ve Cumhuriyeti zor şartlar altında kurduğunu görmüş olduk. Ve sonra bialere Anıtkabir anısına hediye verildi.

Bu yüzden geleceğin gençleri olarak Atatürk'ün kıza bıraktığı, mirasları tarihimize ve kültürümüze sahip gıbmalıyız. Ve en sonunda Feza Gürsey Bilim Merkezi'ne gittik. Gezmiz, bittikten sonra eğlenceye mutlu bir şekilde evlerimize döndük.

Tuana Miyase Gajiran
Sinf 8/1A 11/8/57

ANKARA GEZİSİ

Sabah erkenden uyanırım. Çok mutludum. Çünkü Ankara'ya gezmeye girecektik. Saat 05:30'da kalktım. Hazırlanım. Annem ve babamla toplanacağız yere inmek. Hekim aradım. Öğretmen yakınıma geldim. Otobüse girdi ve binir gittik. Saat 09:30'da vardık.

İlk önce Anıtkabir'e gittik. Rehber eşliğinde Aslanlı yoldan geçtik ve Anıtkabir'in önüne vardık. Okulumuzun adı verilen selen, selen yeme kurd ve çıktı. Anıtkabir'in önüne vardık. Savaş alanlarını rehber varıyla gezdik. Anıtkabir'den çıktı Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne gittik. Güne bir rehberle beraber müze gezdik. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nden çıktı Etnografya Müzesi'ne gittik. Bu müze başmızda rehber olmadı için kendimiz öğrenen. İlmizle beraber gezdik. Her öğitmiş müze fotoğrafı aldık. Etnografya Müzesi'nden çıktı 1. TEMM Kuruluş Müzesi'ne gittik. Rehber bize bilgiler verdi. Daha sonra 2. TEMM (Cumhuriyet Müzesi'ne gittik. Ondan önce de yere yere Mehtap Gazinosuna gittik. Askerin bize yorım oldukları anıtlardan geçti. Mehtap Gazinosunun önüne Anıtkabir Deneyiminde bir hediye verdim. Buradan onlara çok teşekkür ediyorum. En son olarak da Atın Park'ı'na gittim. Mehtap Gazinosuna gittik. Ondan önce de bir tane yapıldı.

Ondan önce de Otobüse bindik. 2 saat sonra da Etiler'e geldik. Benim için çok güzel ve bilgi'li bir gezi oldu. Buradan geçtik planlayan ki- siler çok teşekkür edim.

Ayşe Eslem DEUGAŞ
8-B 118

Saygılı Atatürk

Millemet; duru bir deniz anlaşılan göklerin, pembeşar kolları yunuslar olduğunu düşündüğüm kalbin; Patagonyalıların taşıdığı çok güzel bir gelişen ve her şeyden önceki olduğunu düşündüğüm ruhun bizim için "Vatan" kelimesinin anlamı olabilir.

Anlamı, aşkını bile gördüğümüzde, yücelmiş olan minik gelişim; oradan gelen hissedilebilirliğini biliyorum. Odamın İslam'ın İslam'ıdır.

Ülkemize her şeyden önce değer verdiğini biliyoruz.

Ülkemizi kurtardığın ve ülkemizi mükemmel bir biçimde bıraktığın için sana minnetteniz. Her zaman minnetler olacaktır.

Sene çok seviyorum, Atatürk. Vatan, millete yerli olmak için cümleden geleni ve her şeyi yapacağımıza emin olabiliriz.

Saygılarımla Vildan ÇALIŞKAN

11.4.2018
Pazar

Baş Öğretmen,
Baş Komutan,
En büyük Türk Atatürk!..

Seni çok seviyorum sana kalpler atıyorum.

Bu kalpler Ablamları, Annemin, babamın ve benim kalbim Sen bizi düşmanlardan kurtardın. Bize okuma-yazma öğrettin. Biz Cumhuriyet bayramında sana geldik. Anıtkabirde çiçeklerin arasında yatıyordun. Sonra okulumuzda kutladık. Sana çiçek almak istedim ama kalabalıktı. Çünkü tüm insanlar Seni sevdikleri için Anıtkabirde idiler. Çok kalabalıktı sana gelmek için annemin omuzlarına çıktım. Biz aslanlı yoldan geçerken seni sevdikleri için sana geldiler. Sana çiçek yapıp yolluyorum.

Seni tüm insanlar çok seviyor. Bayramlar hediye ettin. Düşmanları yendin, bayrağı-mızı havalara çıkardın. Senin sayende çok rahat yaşıyoruz. Bayrağımızda seviyoruz.

DÖDEMİ-A
KORKMAZ

Saygılı Atatürk;

Maile gördü canım atam. Ben senin yolunda, ikeri geliştirmek için çokla hasta olduysan bir türk çocuğuyum. Senin yıllar önce savasın bir armozan ettiğin bu anıtların varlığını dünyaya en iyi ilkesi yapmak için çalışıyorum. Ben 2 yıl önce senin doğduğun, evi ve yaşadığın okulu gördüm. Makedonya'ya gittiğinde senin eşyalarını gördüm. Çok heyecanlıydım ve sevdim. Bize eşyalarını dokundum. Unutmadan babamın dediği ağaç hatırlar mısın? Senin ağacın hala yaşıyor. Geçen sene ben senin merasime gelip de etim. Atam sen vattığın perde kuruluştun. Senin adını unutmuyor, unutturuyor.

Saygılarımla, Baturay
Kurt 23. Nisan
Ulusal Egemenlik I. D.
3/H 676

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

**Çankırı Eldivan Şehit Üsteğmen
Yılmaz Gülhan Ortaokulu**

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

**Gölbaşı Zübeyde Hanım Mesleki
ve Teknik Anadolu Lisesi**

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

**İzmir Selma Yiğitalp
Anadolu Lisesi**

**İstanbul Hamdi Akverdi
İlkokulu**

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

Eskişehir Atatürk Lisesi

**Polatlı Özel Eğitim Uygulama
Okulu**

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

ANITKABİR DERNEĞİ VE KARA HARP OKULU 1987 MEZUNLARI YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ OKUL GEZİLERİ

Nazilli Güzelköy Özel Eğitim Uygulama Okulu

Özel çocuklarla, En Özel Lider Mustafa Kemal Atatürk'ün huzurunda Nazilli Güzelköy Özel Eğitim Uygulama Okulu olarak buraya bulunmaktan gurur duyduğumuz.

Şu anda da organım beni ele geçirdi. BEYİNİMİZ onatığımız gibi bu özel deftere duygularımı aktarmak istiyorum lakin; kalbim buna izin vermiyor:

"İnsan hükrini yazamaz nasıl baxaracakın" diye teptiler verirken ellerim satırlarla titremekte:

"Artık bir karar verin kalemi sıkmaktan canını acıtırın"

Mavi devin avaleğini yığışmışla hüştettikleri on bize sorular:

"Eğitmiş nedir? yardımcı olalım.

"Eğitmiş Mustafa Kemal Atatürk tanımlayamazımız.

Güzelköy Özel Eğitim Uygulama Okulu

Aslı TUNÇÖZER

OBJEKTİFE TAKILANLAR

Çevre Koleji

MUTLULUKLARINI ATATÜRKLE PAYLAŞANLAR

Yasin
&
Didem

Serdar
&
İrem

Mesut
&
Behiye

Tayfun
&
Azime

Resul
&
Rabia

Özgür
&
Duygu

Niyazi
&
Sevil

Mesut
&
Aynur

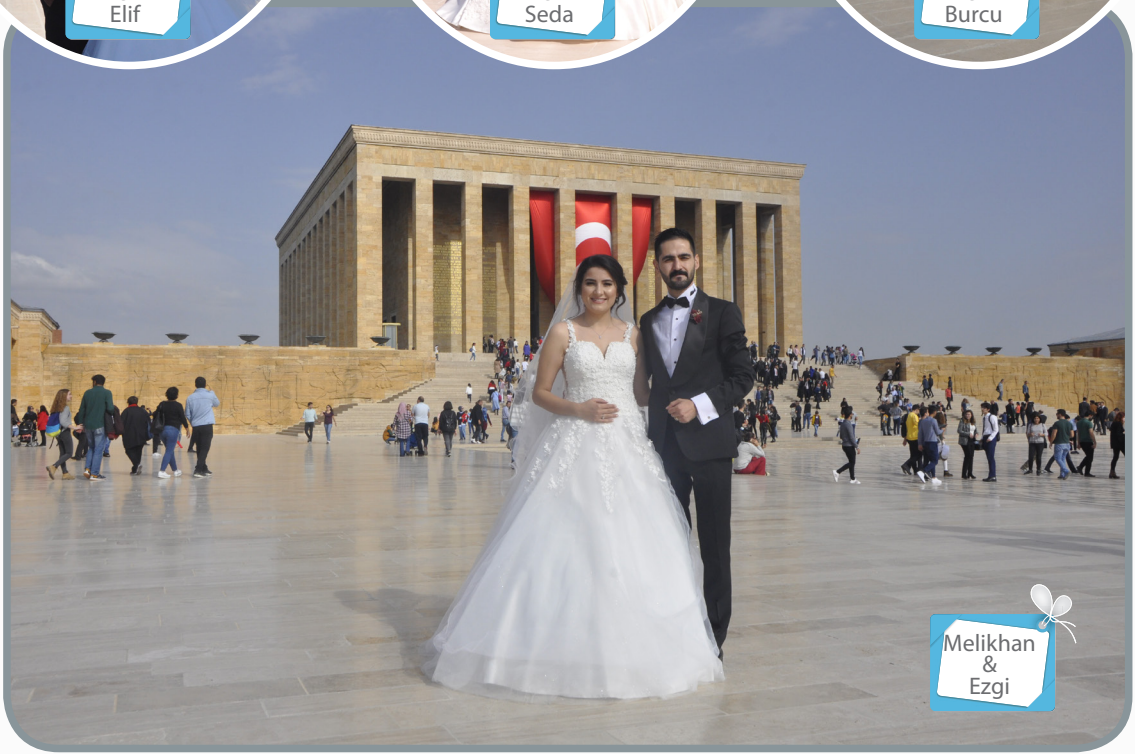
Mustafa
&
Tülin

Muharrem
&
Zeynep

MUTLULUKLARINI ATATÜRKLE PAYLAŞANLAR

MUTLULUKLARINI ATATÜRKLE PAYLAŞANLAR

ANITKABİR DERGİSİ'NDE YAYIMLANACAK YAZILARLA İLGİLİ ESASLAR

1. Genel Kurallar:

A. Anıtkabir Dergisi üç ayda bir çıkarılmakta, 1000 adet basılmaktadır. Dergide Atatürk ile ilgili araştırma yazıları, makaleler ve şiirlere yer verilmektedir.

B. Dergiye gönderilen yazılar, daha önce başka yerde yayımlanmamış olmalıdır.

C. Yazılar, Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından incelenip yayımlanmaya değer görülürse yine aynı kurul tarafından belirlenecek zamanda yayımlanır. Yayımlanmayan yazılar iade edilmez.

D. Yazıların içeriğinden yazarları sorumludur

E. Yayın Kurulunca yazılarda içeriğin dışında bir düzeltmenin yapılması durumunda yazarın oluru alınır.

F. Yazarlar kendilerini tanıtıcı bilgileri (unvan ve görev, kurum, haberleşme adresi, telefon ve belgegeçer numaraları, bir fotoğraf, e-posta adresi) yazılarıyla birlikte Anıtkabir Derneğine gönderirler.

G. Daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış, özgün olan ve Anıtkabir Derneği Yayın Kurulu tarafından yayımlanması uygun görülen yazıların sahiplerine 500 TL telif ücreti ödenir ve 5 adet dergi ücretsiz olarak gönderilir.

2. Dergide Yayımlanması İstenen Yazılarla İlgili Kurallar:

A. Yazılar A-4 kâğıdının bir yüzüne ve 5 (Beş) sayfayı geçmeyecek şekilde, bilgisayar ortamında Microsoft Word programında yazılır; posta ya da elektronik posta ile gönderilir.

B. Yazı karakteri arial, başlık 14 punto, metin 12 punto, dipnotlar 8 punto, fotoğraf ve şekiller JPEG formatında, çizelge yazıları 10 punto olarak yazılır.. Makalenin konusu ile ilgili varsa belge ve fotoğrafların asılları yazara geri verilmek üzere posta ile gönderilir.

C. Metinde satır aralığı tek, paragraf başı boşlukları 0.5, dipnot başlangıçları 0.5 olarak düzenlenir.

D. Makale içindeki ana başlıklar metnin yazıldığı puntoda, boşluk bırakılmadan, koyu ve küçük harflerle yazılır.

E. Dipnotlar aynı sayfa altında verilir. Kitap ve makaleler dipnotlarda şu şekilde gösterilir;

(1) Kitap

Yazarın adı ve soyadı, kitabın adı (italik yazılmalıdır), varsa cilt numarası, varsa baskı numarası, basıldığı kent, basan kurum ya da basımevi / yayınevi, basıldığı tarih, sayfa numarası. (Ör. Falih Rıfkı Atay, *Çankaya*, İstanbul, Bateş Yayınları, 1980, s. 30.)

(2) Makale

Yazarın adı ve soyadı, tırnak işaretleri içerisinde makalenin başlığı, makalenin yayımlandığı derginin adı (italik yazılmalıdır), büyük romen rakamlarıyla cilt numarası, dergi numarası, parantez içinde derginin tarihi, sayfa numarası. (Ör. Fuat Pekin, "Atatürk ve Lyautey", *Belleten*, C. XX, No. 80 (Ekim 1956), s. 634.)

F. Sayfaların altında sayfa numaraları verilir.

G. Kısaltma kullanılacaksa; metinde ilk geçtiği yerde ve bir kez olmak üzere kısaltmanın açık ve tam anlatımı yazılır ve kısaltma parantez içerisinde belirtilir. Ör. Türk Dil Kurumu (TDK).

H. Yazar adı ve soyadı yazının ilk sayfasının sağ üst köşesine italik, koyu 12 punto ile yazılır ve yanına (*) işareti konulur, unvan ve görev yeri (*) işareti ile dipnotta belirtilir.

-o0o-

ANITKABİR DERNEĞİ
RESMİ İNTERNET SİTESİ

ONLINE ALIŞVERİŞ
www.anitkabir.com.tr

ANITKABİR HATIRA EŞYA SATIŞ YERİ

Anıtkabir ve Atatürk temalı hatıralık ürünleri alabileceğiniz güvenilir adres

Türkiye

opet'te fark var, temizlik var. Ürünler de güzel. daha ne olsun?
yolculukta güvenilir ve güvenli gerçek duraklar.
opet ile kaliteli günleri yakala, hem yakıttan hem zamandan tasarruf et.
opet istasyonlarından çok memnunuz. zaten ben opet'ten başka yerden yakıt almıyorum, çok teşekkürler opet.
opet'in kurumsal kimliğine, personelinin duyarlılığına sonsuz teşekkürler. özellikle istasyonda unuttuğumuz
çantamızın bize ladesinde emeği geçenlere ayrıca teşekkürler. akıllı kelden, yakıtı opet'ten alacaksın diyor.

opet candır, gerisi yalandır.
yolculuğumuz boyunca
güvenerek
yolunu gözlendiğimiz yer.

**gerçekten temizlik ve
kalite açısından rakipsiz.**
en bakımlı petrol istasyonları opet'in.
güler yüzle karşılıyorlar ve çok temiz, hijyenik.

çok beğeniyorum opet'i.
iyi ki varsınız,
en iyisi opet.

tebrik ederim opet. temiz tuvaletleriniz ile zaten takdir topluyorsunuz.
yıllardır motorin ve benzin alıyorum, ondan da memnunuz. bir de çocuklara trafik kurallarını
öğretmek konusundaki çabanızdan ötürü teşekkür ederim. opet yolları kısaltıyor.

Türkiye temiz tuvaleti opet'ten öğrendi.
sadece temiz tuvalet projesi değil, örnek köy projesi,
yeni yol projesi de vardı. petibor ve conatibor şirketleriyle büyük projeler ile destek almışlar.*

tuvalet denince opet.
**20 senedir
opet'ten**
başka yerden
yakıt almam.
her zaman
opet

yakıt kalitesinde de,
temizlikte de
1 numara

dedi.

Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması'nda, akaryakıt sektöründe müşteri bağlılık seviyesi
en yüksek marka Opet seçildi. Performans, kalite, hizmet denince
Türkiye yine Opet dedi. Herkese sonsuz teşekkürler.

*Bu ilandaki müşteri yorumları, gerçek Opet müşterilerinin
sosyal medya hesaplarından alınmıştır.

Koç

/ Opet

/ OpetTr

opet

TMS - Türkiye Müşterinin Sesi Araştırması, KalDer - Türkiye Kalite Derneği ve Ipsos Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. Ortak
Görüşleri tarafından yürütülmektedir. Araştırma Temmuz - Aralık 2015 döneminde, 11 santrimsiz ağıdan, 19 yaş üzeri toplam
14.668 kişi ile başlangıç görüşmeleri üzerinden, telefonla anket yöntemiyle (CATI) yapılmıştır. Her sektör için 1.500 yanıt
üzerinden tesadüf örnekleme ile raporlanmıştır. Opet, TMS 2015'te akaryakıt istasyonları markaları arasında birinci olmuştur.

